

»Mi smo po vojni dobro delali z mladino in ona je dala ogromen prispevek k izgradnji naše domovine. Gradila je proge, ceste in mnoge druge objekte. Potem smo začeli nekako vse gledati skozi dinar, pa smo mlade potisnili ob stran. Pozabili smo, da ima delo mladih, zbranih skupaj iz vse Jugoslavije, ogromen pomen za utrjevanje naše socialistične skupnosti.

To je velika stvar, to mnogo pomeni.

No, mi smo na to skoraj povsem pozabili. Meni je bilo zaradi tega hudo žal. Tudi vidim, da se je spet začelo, da mladi že nekaj let delajo na raznih objektih... In napak je, da ne omogočimo udeležbo na mladinskih delovnih akcijah vsem, ki to želijo. Naj to tudi stane... To bo še vedno manj od koristi, ki jo bomo dobili s pravilno vzgojo mladega človeka.

TITO

NISO SAMO BESEDE

Od skupščine ZZB NOV Slovenije v maju 1973 pa do danes je minila dobra polovica štiri-letnega mandatnega obdobja. V tem času so se zvrstili kongresi ZK pa tudi 7. kongres ZZB NOV Jugoslavije, dobili smo novo ustavo, izpeljali na novih temeljih volitve, reorganizirali SZDL v smislu skupne fronte naprednih socialističnih sil, začeli izpolnjevati delegatska razmerja kot osnovni princip izobraževanja in odločanja na vseh ravneh in na vseh področjih družbenega življenja... in povsod je dala ZZB NOV svoj prispevek.

Zgodilo se je toliko, da resnično lahko govorimo o novi kvaliteti pogojev, ki določajo sodelovanje ZZB NOV Slovenije. Zaradi tega bi lahko trdili, da smo šele na začetku nove poti in v isti sapi, da smo dosegli velik napredek.

Današnji položaj ZZB NOV Slovenije, njena družbenopolitična aktivnost in programska usmeritev je pogojena s polo-

žajem organizacij v političnem sistemu. Ustavna določila le-ta položaj natančno določajo in s tem določajo tudi soodgovornost ZZB NOV Slovenije za nadaljnje razvijanje samoupravnega socializma. Zveza združenj borcev NOV je enakopravna v smislu pravic in odgovornosti z vsemi drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, ki v skupni fronti

sil, na osnovi skupno izoblikovanega akcijskega programa zagotavlja socialističen samoupravni razvoj skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. To je današnja osnova in njej mora ustrezati vse naše politično delovanje, vključujoč metode (delegatska razmerja) in odločanje članstva (baze).

Sedmi kongres ZZB NOV Jugoslavije je zadolžil organizacije in člane, da se odločno zavzamejo za uresničevanje ustave SFRJ in republik v praksi; za razvijanje delegatskega sistema in krepitev pozitivne vloge neposrednega proizvajalca — delavskega razreda, pri odločanju v vseh sredinah. Podčrtana je bila nujnost razvijanja pozitivnih odnosov v naši družbi na etičnih vrednotah revolucije, nujnost razvijanja osebne in kolektivne odgovornosti ter vzgoje mladih genera-

cij na osnovah marksizma-leninizma, za razvijanje socialističnega patriotizma. Podčrtana je bila tudi nujnost za ohranitev nedotakljivosti in svobode naše domovine. To zahteva dosleden boj zoper vse tiste, ki kakorkoli in kjer koli poizkušajo ogroziti pridobitve naše revolucije in nadaljnji razvoj našega samoupravnega socializma.

Zveza združenj borcev NOV predstavlja politično silo, ki v celoti in aktivno podpira Zvezo komunistov. Zoperstavljanje njeni politiki in sklepom pomeni nasprotovati politiki ZZB NOV. Posebna pozornost je namenjena krepitevi nacionalne enakopravnosti, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. To niso parole preteklosti; so temeljni kamni naše današnje in jutrišnje skup-

nosti. Naša organizacija aktivno prispeva k naši skupnosti. Podpiramo neuvrščeno politiko in vsa

prizadevanja, ki krepijo boj za mir.

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije

TV 15

LETO XIV. — Št. 4 29. 1. 1976

● ŠERCERJEVA
BRIGADA
OB KAPITULACIJI
ITALIJE, str. 4

● TEMLJINE V BAŠKI
GRAP, str. 5

● TEMNI OBLAKI
NAD AFRIKO, str. 6

● PRITI DO BISTVA
VARNOSTNE
KULTURE, str. 8—9

UTRINKI IN ODMEVI

Zakaj ni več sedežev za matere z otroki in invalide

Nekateri ljudje, mladi ali stari, so resda lepo vzgojeni in imajo razumevanje. Vstanejo, ko vidijo mater z otrokom ali invalida. So pa tudi taki, ki se na to poživljajo in gledajo skozi okna. Pa ne samo potniki, tudi šoferji so včasih nevljudni, zadirčni in celo nestramni. Večini potnikov in šoferjev smo hvaležni, ko nam pomagajo pri vstopanju in izstopanju, najdejo sež za invalida, matere ali starejše ljudi.

Res pa je tudi, da marsikdaj slišimo nemalo pikrih na naš račun. Zadnjič sem se peljal z avtobusom. Na sedežu za invalide je sedela mlada gospa s približno desetletnim sinom. Na mojo prošnjo se je namrdnila in zabrusila, da ima rezervacijo. Tako sem vso pot stal praktično na eni nogi. Drugič zopet me je sprevednik pripril, ko je v naglici in jezi hitel zapirati sprednja avtobusna vrata, kjer sem želel vstopiti itd.

Kadar se mi zgodi kaj takega, se vedno spomnim na težke dni borbe, ko smo lačni, prezebli in največkrat brez prave obleke, še manj obuval, hodili po naši ljubi deželi in se borili za lepši jutri. Hrepeneli smo po primernem življenju, tudi udobni vožnji, saj smo bili takrat noč in dan na nogah.

Zelim, da bi se v šolah mlajše poučilo, pa ne samo njih, kako naj se obnašajo do starejših ljudi, naj vedo, kakšna je invalidska značka, kakšna Spomenica ali značka španskega borca. Vsi ti imajo iste pravice.

Mislím, da bi ravnanje bilo v skladu z našimi socialističnimi idejami.

ANTON KRAMAR-ZVONE
TOLMIN

Vse manj pritožb

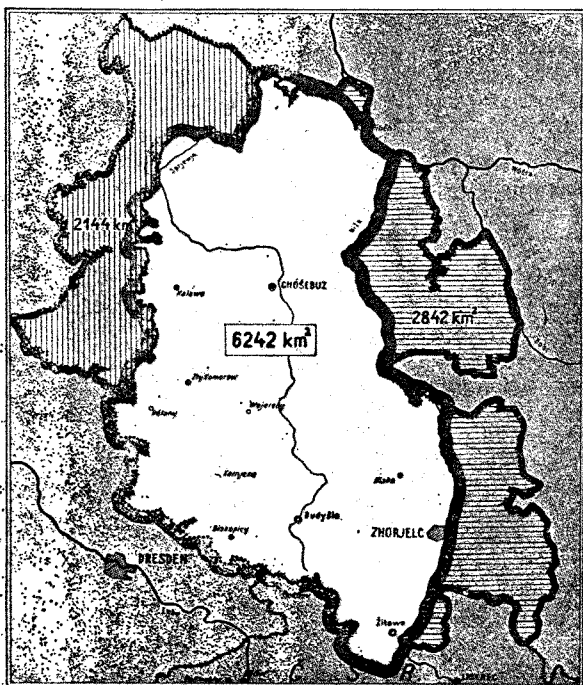
Republiški odbor ZZB NOV Slovenije ugotavlja, da število pritožb članov zveze borcev na omenjeni forum iz leta v leto upada. Tako je RO v mandatnem obdobju med leti 1965 do 1969 prejel okrog osemstoosemdeset pritožb, v letih 1969 do 1973 sedemsto, po letu 1973 pa le dvestotridaset pritožb. Manj pritožb dobivajo tudi druge pritožbene institucije na ravni republike in občin. V navedene številke pa niso vključene pritožbe, ki jih dobivajo posamezni funkcionarji RO in njihovi razgovori s člani zveze borcev. Prav takšni razgovori so še posebej pomembni in učinkoviti.

O upadanju pritožb poroča tudi Komisija za vloge in pritožbe pri ZO ZZB NOV Jugoslavije. To dokazuje, da je zakonodaja, ki ureja borčevske probleme, iz leta v leto bolj urejena in temeljita. Tako je tudi prav, zato je tudi v prihodnje pričakovati vedno manj pritožb.

Lužiški Srbi

V zadnji lanski številki vašega tednika sem med Utrinki in odmevi naletel na dopis tovariša Srečka Sorlija. Zanimal se je za usodo Lužiških Srbov.

V osmi številki Obzornika Prešernove družbe sem leta 1972 pod naslovom »Lužiški Srbi tostran in onstran Niže« pisal o tem najmanjšem narodu. Lužiški Srbi so imeli že leta 1845, torej devetnajst let pred Matico Slovensko, svojo Mačico Serbsko. Tisoč petsto let se borijo za obstoj. Od davnine so zatirani in niti pred sodiščem se niso smeli zagovarjati v svojem jeziku. Zato so leta 1919 zahtevali lastno državo; naleteli pa so na gluha ušesa. Prav tako so se zaman obrnili na Stalina po drugi svetovni vojni. Tudi ta se je potrudil, da jim ni ugodil. Raje je ukazal mednje naseliti iz Češkoslovaške in Poljske izseljene Nemce. Zdaj jim gre baje bolje. Lužiški Srbi so še vedno živi, pač pa ni več Kašubov, ki so živeli zahodno od nekdanjega gdanskega koridorja. Te so popolnoma pomemčili.

Hitler je nameraval preseliti Lužičane v Lotaringijo, ono prebivalstvo pa v njihove kraje.

Vzhodnonemško-poljska meja poteka ob reki Niži, ki ji po nemško pravijo tudi Neisse ali pa Nise. Ko so se dogovarjali o meji med interesnima sferama, so zavezništvi in Sovjeti vrisali rdečo črto ob reki Nisi (Niži). Zahodnjaki so med poznejšimi pogajanjimi ugovarjali, da je bila meja zarisana nekoliko bolj na vzhodu, kar je druga stran vztrajno izpodbijala in nazadnje zmagala.

Po vojni je lužiskosrbska mladina prišla kar trikrat pomagat našim delovnim brigadam, po informitroju pa je ni bilo več.

HINKO WILFAN,
LJUBLJANA

Spominski park bratstva in enotnosti

Iz naše nedavne preteklosti vemo, da se je okupator trudil od leta 1941 dalje, da bi zadušil osvobodilno gibanje jugoslovanskih narodov. Eden od ukrepov je bila nasilna izselitev dela prebivalstva v druge kraje Jugoslavije. Zgovoren primer je bilo preseljevanje Slovencev v razne predele Srbije.

V letu 1941 je skupina tristo Slovencev našla zatočišče v domovih kolubarskih kmetov. Največ jih je prišlo v vas Dudovico. V srbskih vaseh so pregnanci našli prave brate. Z njimi so delili dobro in slabo ves čas bivanja v Srbiji. Ko je naposled prišla osvoboditev, so se slovenski tovariši vrnili na rodno Štajersko in nadaljevali življenje, ki ga je prekinila vojna. Kljub vsakdanjim skrbem pa jim je ostalo v živem spominu vse, kar so prestali skupaj s srbskimi brati po kolubarskih vaseh in še posebno s kmeti Dudovice. Tegobe okupacije so imele tudi pozitivno stran, saj se je v najhujših letih skovalo nemajno prijateljstvo med slovenskimi pregnanci in Srbi iz tistih vasi. To prijateljstvo zdaj skrbno negujejo in se stalno obiskujejo.

Na pobudo odbora slovenskih izgnancev iz leta 1941 in družbenopolitičnih organizacij iz Trboveč so v začetku lanskega leta sklenili, da bodo v Dudovici in Lazarevcu postavili dva spomenika. Oba naj bi spominjala prihodnje rodove na težka leta pregnanih Slovencev. Pri osnovni šoli Mihajlo Mladenović-Seljo v Dudovici nameravajo zgraditi spominski park bratstva in enotnosti in likovno galerijo. Hkrati pa bodo v Lazarevcu postavili spomenik slovenskemu pregnancu.

Pri tem pa moramo posebej poudariti, da so skrb za spominski park v Dudovici prevzeli najmlajši, domači taborniki, kar je zadostno jamstvo, da bo park preživel mnogo rodov. M. G.

ZUNAJ NASIH MEJA

Razdrobiti in odpisati

Rešitev spornih vprašanj, od katerih rešitve je odvisen nadaljnji obstoj naše narodne manjšine v Avstriji je v prvi vrsti odvisna od zavesti in volje koroških Slovencev. Zato nas živo zanima vsak njihov sklep v zvezi s preštevanjem manjšine.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev sta 17. t. m. priredila v Bilčovsu enodnevni seminar, na katerem so s povabljenimi gosti razpravljali o sedanjem položaju Slovencev na Koroškem. Predvsem so obravnavali ljudsko štetje posebne vrste, ki ga namestava izvesti Avstrija. Soglasno so ugotovili, da ugotavljanje manjšine ni predvideno v nobenem sporazumu in da je sklep vlade v občinem nasprotju s 7. členom državne pogodbe. Koroški Slovenci bodo izvedbo

preštevanja preprečili z vsimi dovoljenimi sredstvi.

Med razpravo so posebej opozorili na dosedanje prakso pri ljudskih štetjih v Avstriji. Doslej je ta praksa razdrobila prebivalstvo južne Koroške kar na 25 kategorij. To je višek diskriminacije in pravi statistični genocid. Ze senžermenska pogodba zagotavlja zaščito manjšinam, ne glede na ozemlje, kjer živijo. V državni pogodbi iz leta 1955 pa je v 7. členu točno opredeljeno ozemlje, na katerem mora veljati manjšinska zaščita. Ugotavljanje manjšine je že zato nezakonito, saj ne priznava zaščite manjšine kot celote na ozemlju, kjer živi. Številčna moč manjšine ne sme vplivati na uveljavljanje pravic. Takšna praksa je zato v nasprotju z moralo in z načeli, na katerih stoni organizacija Združenih narodov. Mi smo tega v razmerah, v kakršnih živi naša manjšina na Koroškem, ne more biti govorila o nekakšnem svobodnem opredeljevanju. Zahteva avstrijske vlade pomeni, da kakršnokoli preštevanje v teh razmerah ne

more dati resničnih rezultatov. Edini njegov namen je, da razdrobi naselitveno ozemlje manjšine ter zoži njene pravice.

V težah, ki jih je pripravila Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, je rečeno:

»Ozemlje, na katerem živimo koroški Slovenci, je znano tako iz naselitvene zgodovine kot iz raznih administrativnih ukrepov avstrijskih oblasti. Celo Himmlerjev odlok iz leta 1943 je priznaval sklenjenost tega ozemlja. To velja še posebej za odredbo koroške provizorične deželne vlade o dvojezičnem šolstvu iz let po zlomu fašizma. Sele v najnovejših publikacijah ni več govora o dvojezičnem ozemlju oziroma o ozemlju z dvojezičnim šolstvom, temveč o posameznih občinah, v čemer se kaže očitni namen, da bi manjšinsko ozemlje razdrobili na nekaj otočkov sredi nemškega naselitvenega prostora.«

Prav v tem grmu pa tiči zajec. Razdrobljene Slovence bi lahko uničili že v enem rodu.

Kakršnokoli preštevanje bo na prizadetem ozemlju nujno privedlo do zaostritve razmer, do trajnega narodnostnega boja. Tega se ljudje, ki silijo k ugotavljanju, dobro zavedajo. Vso odgovornost pa nosijo tudi zagovorniki ugotavljanja, ki jim je to le sredstvo za dosego političnih koristi. Ugled Avstrije je v mednarodni javnosti obremenjen zaradi neizpolnjevanja mednarodnih obveznosti, toda preštevanje bo pomenilo še hujši udarec.

Slovenci vidijo v preštevanju brezobziren diktat, ki ga ne morejo in nočejo sprejeti. Storili bodo vse, da svojih vprašanj ne bodo dovolili reševati z nedemokratskimi sredstvi. Avstrijski politiki menda ne pričakujejo, da bodo Slovenci pristali na kakršnokoli kompromis, kot si ga želita deželna in zvezna vlada, ker ne morejo podpisati svoje smrtni obsodbe.

P. V.

Santiago Carillo, generalni sekretar španske komunistične stranke. Tudi on čaka, da mu bodo dovolili vrnitev v domovino. »Po vsem sodeč, bi rekli, da demokratična Španija ni kdo ve kako zanimiva za nobeno od velikih sil,« je izjavil. »Toda interesantna je za Evropo in — kar je najvažnejše — za špansko ljudstvo.« — Kralj Juan Carlos je med kladivom in nakovalom. Zaveda se, da je demokratizacija nezogibna, če se je pa loti, bo izgubil prestol.

Na zastavljena vprašanja o uveljavljanju in delovanju delegatskega sistema je tovariš Stane Nosan, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Slovenije v Ribnici na Dolenjskem, takole odgovoril.

1. Kako so v vaših organizacijah živele delegatski odnosi in kje vse so borci vključeni kot delegati?

Tudi v občini Ribnica se je delegatski sistem dobro uveljavil. V družbenopolitičnem zboru občine imamo delegate, ki nas uspešno zastopajo in uveljavljajo težnje naše organizacije, z bogatimi izkušnjami iz narodnoosvobodilnega boja pa pomagajo reševati tudi druge probleme in težnje v razvoju občine. Borci imamo svoje predstavnike tudi v vseh samoupravnih interesnih skupnostih ter v družbenopolitičnih organizacijah, od konference SZDL do sindikatov, ZRVS ter raznih komisij. Zelo dobro in uspešno sodelujemo z mladino in šolami, s katerimi prirejamo

skupne proslave ob praznovanju pomembnih dni iz naše revolucije. Šolsko mladino odhajamo na te pomembne kraje in jim na kraju samem razlagamo dogodke iz narodnoosvobodilne vojne.

Svedba smo borci tesno povezani tudi s krajevnimi skupnostmi, kjer s skupnimi močmi urejamo spomenike in spominska obeležja iz NOB ter sodelujemo v pripravi in ljudski odpor.

2. S katerimi posebnostmi se ZZB NOV zaradi svoje specifičnosti srečuje pri uveljavljanju delegatskega sistema?

Borci smo kot delegati sodelovali v vseh forumih, kjer je bilo govora o gospodarskem razvoju občine, pa naj je bilo govora o gospodarskem razvoju občine v letošnjem letu ali pa smo razpravljali o resoluciji razvoja do leta 1980. V tej resoluciji je bil še posebej poudarjen pomen razvoja kmetijstva v naši občini, ki predstavlja zaledje mestu Ljubljani.

Razumljivo je, da smo precej razprav in prizadevanj namenili urejanju okolja in naših krajev, kjer smo veliko dosegli tudi s samopriskom občanov. Prav v zadnjem letu smo pri tem dosegli lepe uspehe, saj je skoraj večina naših naselij že asfaltiranih. Ostala so le tista, v katerih so potrebne večje rekonstrukcije, česar se bomo lotili v prihodnjih letih.

3. Kaj menite o dosedanjem delovanju delegatskega sistema in kakšne so vaše pripombe?

Delegatski sistem je v urejanju družbenih odnosov prinesel precej novosti. Posebno pozitivno je to, da lahko prek svojih delegatov in delegacij o vsem odloča zelo široka baza ljudi, ki so tako tudi proti obveščeni o sprejetih sklepih in odločilih na ta najbolj enostaven in dojemljiv način. Vsakdo, ki prispeva denar, želi vedeti, kako je bil ta denar porabljen, oziroma kako je bil založen.

Jasno je, da vsaka novost zahteva oblikovanje in dograjevanje, zato delegatski sistem ponekod še ni zaživel v popolni obliki. Tu mislim predvsem na stike delegatov in delegacij z najširšo bazo. Za takšne stike bi morali imeti posebne prostore, kjer naj bi se ljudje shajali in pogovarjali. To pa je naloga krajevnih skupnosti, ki morajo tudi po ustavi zagotoviti naormalno delovanje delegacij. Za uspešno delovanje so zadolžene tudi družbenopolitične organizacije, ki so dolžne pomagati povsod tam, kjer je pomoč potrebna, saj je od delovanja delegatskega sistema odvisen razvoj posamezne občine in ne nazadnje tudi naše samoupravne socialistične družbe.

M. V.

Socialno zdravstvena problematika borcev NOV

Na področju socialno-zdravstvene problematike borcev NOV smo se zavzemali za uresničitev sklepov skupščine in tistih sklepov 7. kongresa ZZB NOV ter 10. kongresa ZKJ, ki vzpodbujajo h kar najhitrejšem in najboljšem reševanju materialnih in drugih zadev borcev NOV. To obdobje je tudi čas dograjevanja našega samoupravnega sistema na izhodiščih nove ustave, še zlasti delovanja samoupravnih interesnih skupnosti. Zveza združenih borcev NOV Slovenije je že od začetka sodelovala pri ustanavljanju pristojnih SIS za socialno-zdravstvene zadeve borcev NOV... Na pobudo komisije za vprašanja borcev NOV skupščine SR Slovenije (s katero uspešno sodelujemo) so tudi nekatere občinske organizacije ZZB NOV spodbudile svoje člane v SIS k uspešnemu reševanju še odprtih problemov borcev NOV. V regionalnih, mestnih in občinskih interesnih skupnostih ter občinskih službah pa je treba zagotoviti kvalitetne strokovne kadre. Le-tako bomo sposobni sproti reševati probleme udeležencev NOV.

Zvezni zakoni sistemsko urejajo vse temeljne pravice borcev NOV, vojaških invalidov in družin padlih. Trenutno odgovorni organi zvezne skupščine pripravljajo predloge za dopolnitev in usklajitev obstoječih zakonov z določili nove ustave SFRJ.

Na osnovi zveznih in republiških pozitivnih predpisov s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja je v SR Sloveniji upokojenih nekaj več kot 53 tisoč borcev NOV in vojaških invalidov.

Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije je na pobudo komisije za socialna in zdravstvena vprašanja borcev NOV in na predlog prejšnjega republiškega sekretariata za zdravstvo in socialno varstvo povečala s 1. januarjem 1974 in uskladila pokojnine enako kot drugim zavarovancem in sicer: 19.885 borcem NOV za 5 odst., kar je omogočil izvršni svet skupščine SR Slovenije, ki je v ta namen zagotovil pokojninskemu zavarovanju 33.713.140 dinarjev dodatnih finančnih sredstev.

Tako prejemajo borci NOV pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943 z najmanj 20 let pokojninske dobe od 1. 1. 1974 pokojnino v višini 2.392.— din ali 85 odst. od pokojninske osnove, ki jo je za letos določil izvršni svet skupščine SR Slovenije v višini 2.815,00 din. Žal ima ta usklajitev borčevskih pokojnin istočasno za posledico, da prejemajo tisti borci, ki so se upokojili s 1. 1. 1975 za 118,69 din nižjo pokojnino.

Zaradi takega stanja smo pisмено zapolnili skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije, da posebej evidentira vse letos upokojene borce NOV pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943, katerih pokojnine so nižje od pokojnin borcev upokojenih do 31. 12. 1974 z namenom, da se tudi te pokojnine čimprej uskladijo s pokojninami drugih zavarovancev. V razpravi o tem problemu se je oblikovalo stališče, ki smo ga pisмено posredovali pristojnim zveznim organom in se trajna rešitev tega vprašanja predvideva ob uskladitvi temeljnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z ustavo.

Zaradi razmeroma nizkih pokojnin nekaterih nosilcev partizanske spomenice 1941 je izvršni svet skupščine SR Slovenije na predlog predsedstva RO ZZB NOV Slovenije in IO RK SZDL zagotovil od 1. maja 1975 naprej pokojnine nosilcem partizanske spomenice 1941 najmanj v znesku 4.000.— din.

POSEBNI DODATEK ZA ZAPOSLENE UDELEŽENCE NOV

Podatki kažejo, da se število udeležencev zveznega in republiškega dodatka znižuje. V letu 1973 smo imeli 1969 udeležencev zveznega in 3.012 udeležencev republiškega dodatka, v letu 1975 pa 1.476 zveznega in 2.680 udeležencev republiškega dodatka za borce NOV.

POKOJNINE KMETOV-BORCEV NOV

V letu 1975 je prejemalo po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov 3.000 kmetov-borcev NOV kmečko pokojnino (300

BORCEM 14. DIVIZIJE

Vabimo borce Bračičeve, Šerčerjeve in Tomšičeve brigade ter štaba Štirinajste divizije na trinajsto, že tradicionalno

srečanje borcev XIV. divizije,

ki bo v soboto, 7. februarja 1976, ob 19. uri v spodnji dvorani Doma JLA v Ljubljani.

din) in od tega približno 1.500 socialno ogroženih kmetov-borcev NOV tudi varstveni dodatek h kmečki pokojnini. Le-ta znaša v povprečju 653 dinarjev. S 1. 1. 1976 naj bi glede na dopolnitev zakona kmečka pokojnina znašala 30 odst. od omenjenega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov iz delavskega zavarovanja, ki v minulemu letu znaša 1.385.— din. To pomeni, da bo predvidoma kmečka pokojnina 410,00 dinarjev ali za 110.— dinarjev višja od sedanje.

Najbolj pereč problem starostnega zavarovanja kmetov-borcev NOV je vedno slabše zdravstveno stanje nekaterih kmetov-borcev NOV, ki še niso dopolnili 60 let starosti in nimajo pravice do kmečke pokojnine. Potrebno je preučiti ta problem in najti ustrezno rešitev.

UVELJAVLJANJE POSEBNE DOBE

Na podlagi stališč 7. kongresa ZZB NOV Jugoslavije, da se omogoči tistim udeležencem NOV, ki do 31. 12. 1966 niso uveljavili posebne dobe, da to store, so pristojni zvezni organi v sodelovanju z zveznim odborom ZZB NOV Jugoslavije pripravili predlog za medrepubliški dogovor, ki naj reši ta problem. Oblikovano je mnenje, da je medrepubliški dogovor primerna oblika za urejanje priznavanja posebne dobe s pričami ob maksimalni zavzetosti in odgovornosti vseh faktorjev, ki bi delali na njegovi realizaciji.

Glede na dosedanje razprave in stališča za oblikovanje dobe udeležencev NOV na podlagi družbenega dogovora s pričami, je prevladalo mnenje zveznega izvršnega sveta, po katerem naj se priznanje posebne dobe rešuje na spremembo in dopolnitvi TZPZ Pravice iz tega naslova bodo borci NOV predvidoma pridobili s 1. 1. 1977.

OBČINSKE PRIZNAVALNINE

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je že meseca februarja 1972 razpravljal na seji o problematiki neusklajenosti pogojev in kriterijev v občinskih odlokih in pravilnikih za podeljevanje občinskih priznawalnin borcev NOV. Bilo je sprejeto stališče, da je potrebno začeti v občinah s politično akcijo na bazi medobčinskega družbenega dogovarjanja za usklajitev občinskih priznawalnin.

Večina občin je uskladila in poenotila odloke in pravilnike za podeljevanje priznawalnin borcem NOV za območje regij. Žal je dobro začeta akcija ob veliki pripravljenosti in delu, ki je bilo opravljeno v občinah, obtičala v letu 1974 zaradi pomanjkanja finančnih sredstev v ekonomsko slabše razvitih občinah in, ker gospodarsko močnejše občine niso bile pripravljene sofinancirati usklajitev občinskih priznawalnin na nivoju regij. Tako imamo v večini regij usklajene pravilnike in odloke za podeljevanje občinskih priznawalnin, vendar jih ekonomsko šibkejšje občine ne izvajajo zaradi pomanjkanja sredstev.

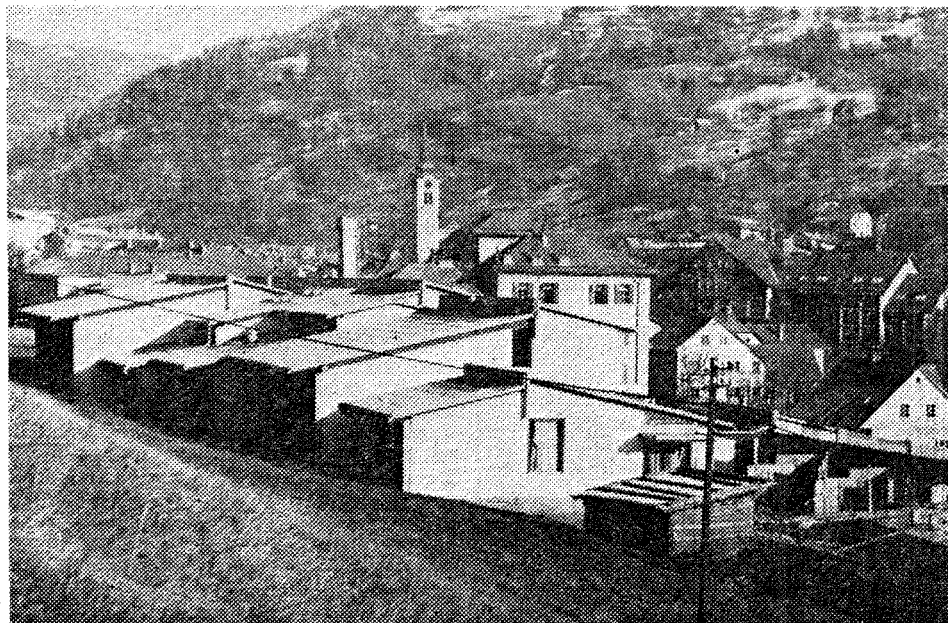
Sedaj iščemo izhod v dopolnitvah republiškega zakona o priznawalninah, ki naj bi dal pravico do republiške priznawalnine borcem NOV pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943, ženam — udeleženkam NOV in mladoletnikom, ki so vstopili v NOV do 1. 7. 1944, obstaja pa tudi možnost, da se z medobčinskim družbenim dogovorom ob sodelovanju republike uskladi občinske priznawalnine za borce NOV pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943 oz. vse socialno prizadete udeležence NOV v SR Sloveniji.

Izvelek iz gradiva za 11. sejo predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Zdravljenje v Karlovih Varech

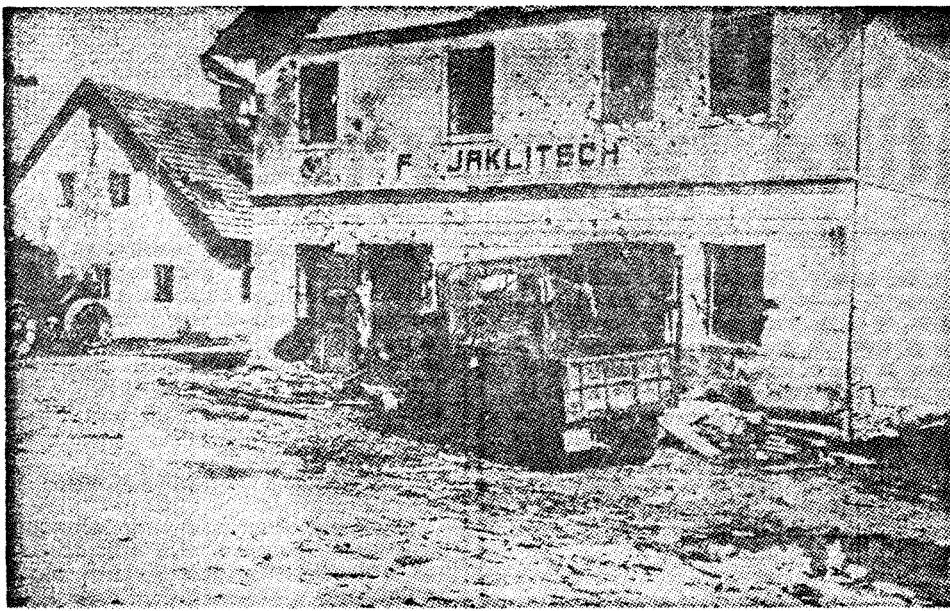
Na podlagi pogodbe o izmenjavi gostov, bo Počitniška skupnost ZZB NOV Slovenije Ljubljana—Banjole tudi letos poslala svoje člane na zdravljenje v to čišče zdravilišče. Tega štirinajst dnevnega zdravljenja se bo lahko udeležilo okrog šestdeset članov ZZB NOV. Prva skupina bo odpotovala 20. junija, druga 18. julija in zadnja 22. avgusta.

Člani ZZB NOV, ki čutijo, da so takšnega zdravljenja potrebni in upravičeni, naj vložijo prošnje pri občinskih odborih ZZB NOV najkasneje do 10. aprila. Občinski odbori bodo sprejete prošnje s svojim mnenjem posredovali komisiji za letovanje pri mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana.

Minuli torek je bila ob desetih dopoldne v Cerknem spominska slovesnost ob spomeniku tečajnikom, ki so padli 1944. leta. Po proslavi se je na razširjeni seji sestel odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika narodnoosvobodilnemu boju — in pod predsedstvom Mihe Marinka razpravljalo o poteku akcije za dograditev šole in še posebej o težavah, s katerimi se prizadevni šolski kolektiv spopada pri izpolnjevanju osnovnega poslanstva šole: prenašanju vrednot in tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Foto: STANE SKRABAR

Gostilna po zavzetju Grčaric

V Grčaricah zajeti plavogardisti

Š bratom Janikom sva bila v Šercerjevi brigadi. Jaz sem bila bolničarka, on pa intendant.

V jutranjih urah 8. septembra leta 1943 je naša brigada obkrožila Grčarice, kjer je bil štab in centralni četniški odred z okrog dvesto možmi. O tej domači sovražni vojaški enoti je bilo še malo znano, ker je bila šele v nastajanju. Navodila za svoje delovanje je dobivala neposredno od pobegle jugoslovanske vlade, ki je bila takrat v Kairu. Poveljniki, od desetarjev do komandanta odreda, so bili izključno aktivni in rezervni oficirji in podoficirji stare jugoslovanske vojske. Precej vojakov so nabrali po vaseh s obljubami, da bodo prejeli redno mesečno plačo, toda večina jih je bila po političnem prepričanju monarhistična in unitaristična-jugoslovanska in so v plavo gardo šli prostovoljno zaradi svojega prepričanja. »Centralni četniški odred« je v Grčaricah čakal na okrog šest četenikov, ki naj bi prišli preko Kočevskega Roga iz Like in bi se v Grčaricah združili v 503. četniško brigado.

Četniki so bili v hišah, največ v šoli in v župnišču, mitraljez pa so imeli postavljen tudi v zvoniku. Med njimi je bilo precej dobrih ostrostrelcev. Tudi njihovi mitraljezi, zbrojevke, so nekaj časa uspešno tolkli po naših položajih. Brez topa, za katerega še nismo imeli granat, saj jih je Gorenjska brigada prinesla šele ponoči, se na daljavo nismo mogli uspešno bojevati, zato smo se morali čim bolj približati postojanki. Borci so iz bližnjih senikov pobrali vozove, jih naložili s senom in jih potiskali pred seboj. To je bilo odlično kritje, da smo lahko vedno bolj prodirali v vas. Četnike smo kmalu stisnili iz posameznih hiš v šolo, župnišče in cerkev. Naš komandant Jože Klanjšek-Vasja je poslal v sovražni štab domačina, ki je nesel poziv za vdajo. Pogajanja niso uspela in boji so se nadaljevali.

Naslednji dan, 9. septembra smo kot navadno pričakovali sovražna letala. Pričakovali smo tudi prodiranje italijanskih kolon, ki naj bi prišle na pomoč četnikom. Toda ne enega ne drugega ni bilo. Dobili smo popolnoma drugačno vest: »Italija je kapitulirala!« To je bil hkrati odgovor, zakaj so četniki v Grčaricah ostali sami. Sovražnemu štabu smo spet poslali pismo s sporočilom, da je Italija kapitulirala in naj se predajo, a so ga odklonili.

Zjutraj 10. septembra smo dobili sporočilo, da sta Tomšičeva in Gorenjska brigada pri Dolenji vasi razorožili dele fašistične skupine »21. aprile« ter 24. pehotni in 6. topniški polk divizije »Isonzo« in nam bodo kmalu poslali na pomoč topove. Okoli poldne 10. septembra so prišli tomšičevci s topovi in s seboj pripeljali italijanske oficirje, ki naj bi streljali na četniško postojanko. Šele tedaj nas je prevzelo navdušenje nad italijansko kapitulacijo in marsikdo je preveliko veselje plačal s hudo rano ali celo s smrtjo. Tudi komandant Vasja je bil ranjen v trebuh. Bila sem ob njem, ko je z veliko muko naročil, naj prevzame povetje tovariš Rudolf Hribernik-Svarun. »Umrli bom«, je dejal, »pozdravite mi mamó!« Kot bolničarka sem videla veliko strelcev v trebuh, ki so pomenili skoraj gotovo smrt. Nanjo je mislil tudi tovariš Vasja. Odnegli smo ga v najbližjo hišo. Hitra strokovna pomoč in nekaj dni svobode sta mu rešili življenje.

USPELI SMO S TOPOVI

Preden so začeli italijanski oficirji obstreljevati četniško postojanko, smo sovražnemu štabu spet poslali sporočilo, naj se brezpogojno vdajo. Njihov komandant Kočevica je odgovoril, da za vdajo nima dovoljenja iz Kaira. Topovi so zagrmeli in tudi zadeli. Nastali so trenutki tišine, nato pa so se spet oglasili četniški mitraljezi. Kasneje smo izvedeli, da je takrat že demoralizirane vojake komandant hrabil z besedami: »Končano je. Zdržite se malo. Partizani nimajo dovolj topovskih nabojev

ŠERCERJEVA BRIGADA OB KAPITULACIJI ITALIJE

Brigade Štirinajste divizije so se zbirale na Krimu in Mokrcu že avgusta 1943. Najprej sta prišli tja 1. brigada »Tone Tomšič« in 2. brigada »Ljubo Šercer« (takrat še 4. brigada). Nato je na to območje prišla še Gorenjska, oziroma 7. brigada (kasneje Prešernova) in se 9. avgusta vključila v divizijo. Šesta ali Gradnikova (kasneje tretja) brigada je prišla na to področje 8. avgusta. Konec meseca je odšla Gorenjska brigada v okolico Dolenjskih Toplic in se vrnila na Travno goro šele 8. septembra. Tik pred kapitulacijo Italije so bile torej zbrane okoli Ribnice 1. brigada brez 3. bataljona, ki je bil v Beli krajini, 2. brigada, 3. brigada brez enega bataljona, ki je bil pri Novem mestu, ter 7. brigada. Takšno zbiranje brigad nam je dalo slutiti, da se pripravlja nekaj velikega.

in topovski strelji so tudi njihovo zadnje streljanje pred umikom!« Pa ni bilo tako! Spet so zagrmeli topovi in kmalu se je pokazala bela majica na vrhu zvonika. Vdali so se. Bili smo neprevidni. Zbrali smo se v sredini vasi, takrat pa so z vso silo zadržali mitraljezi. Prevaro je sovražnik kasneje drago plačal. Hitro smo se umaknili za hiše, naši pa so začeli močno streljati. Končno so se spet pokazale bele cunje na vrhu zvonika. Tokrat jim nismo verjeli. Morali so se zbrati na trgu pred župniščem, nato smo šele prišli mi. Kako prašna, umazana in prestrašena je bila ta »kraljeva« vojska! Strli smo ji tudi pogum in samozavest. Naša komanda je imela opravka z oficirji in zdravimi vojaki. Oficirjem so sodili pred vojaškim sodiščem 8. oktobra v Kočevju, navadne vojake pa so povabili, naj se nam pridružijo. Četniški komandant Koprivica si je s strelom v glavo sam izrekel sodbo.

Bolničarji smo imeli drugo nalogo. Sploščevali smo pravila mednarodnega rdečega križa, zato smo obvezali vse ranjence in jim dali majhna okrepčila. V neki hiši mi je naš mitraljezec pomagal previjati roko mlademu, okrog osemnajst let staremu četniku. Med prijaznim pogovorom ga je minil tudi strah. Ko sem ga vprašala, zakaj je postal četnik, mi je povedal, da so mu v vasi pripovedovali, da se četniki bojujejo za domovino, poleg tega pa bo dobil še mesečno plačo. Vprašala sem ga, kako in kdaj je bil ranjen. Spet mi je pripovedoval, da so mu pri umikanju iz hiše v hišo dali v župnišču mitraljez, kmalu nato pa je bil pri kletnem oknu ranjen v roko, ko je streljal na partizanskega mitraljezca. Moj soborec, ki je do takrat molčal, se je nenadoma glasno zasmejal: »No, pa sva skupaj. Streljal si name, ker vem, kdaj je utihnil tvoj mitraljez. Dobro si streljal, toda jaz sem še boljše. Pridruži se nam. Ho, češ postati moj pomočnik?« Domače in pri-

jazne so bile njegove besede. Tako je ta fant, kot mnogi drugi, postal naš vojak in zvesto nosil zaboje šaržerjev za italijansko bredo.

IN VOJNA SE ŠE NI KONČALA

Šele naslednji dan smo praznovali poraz italijanske vojske, ko smo se napili sladkega konserviranega mleka in najedli golaža iz italijanskih konzerv. Obrabljeno in raztrgano obleko, po kateri so nas imenovali tudi »raztrganci«, smo zamenjali z italijanskimi uniformami. Na kape smo prišli peterokrake zvezde. Jaz sem dobila še sanitetno torbico z najnujnejšim sanitetnim materialom.

Na političnih sestankih so nas opozarjali, da vojna s kapitulacijo Italije še ni končana, ker je nemški Rajh še vedno močan, pa tudi belogardisti bodo našli v Nemcih svoje zaveznike. V srcih smo kljub tem opozorilom upali, da bo vojne konec še pred zimo. — Kako naivno, a za moralo še kako potrebno upanje!

Ko so se naše brigade pomikale proti Bloški planoti, smo občutili ponos zmagovalcev. Peljali smo se z italijanskimi avtomobili, spremljali pa so nas tanki in topovi. Ob gozdnih poteh so ob majhnih ognjih posedali premaganci, ki so se umikali v svojo domovino. Stojte in molčite so nas pozdravljali, ko smo se peljali mimo njih in prepevali pesmi in italijansko pesem »Avanti popolo«.

Trinajstega septembra smo z Gradnikovo brigado že v jutranjih urah napadli Novo vas na Bloški planoti. Boj ni trajal dolgo. Nekaj belogardistov se je vdalo, nekaj pa jih je zbežalo proti Turjaku, Pudoču in v Begunje, kjer so bile še močne belogardistične postojanke, ki so čakale na nemško pomoč. Proti večeru je Šercerjeva brigada prišla v Loško dolino. Naš 1. bataljon se je ustavil pred Pudočom, kjer smo zbrali nekaj prostovoljcev, ki naj bi se šli poga-

jat z belogardisti. Med njimi sem bila tudi jaz. Odpeljali smo se z oklepnim avtomobilom. Preveč smo bili samozvestni in prevzeti z dnevi zmag, da bi računali na odpor. Počasi smo se peljali mimo šole, kjer je bila belogardistična postojanka. Iz odprtih oken so zijale v nas cevi pušk. To so bili trenutki, ko bi lahko ena sama bomba uničila naša življenja. Belogardisti so nas spustili brez strela v vsredino vasi, takrat pa so zaregijale strojnice. Naši so jim odgovorili z močnim ognjem z vseh strani. Po domačinih smo jim pošiljali sporočila, naj se vdajo, toda bili so trdovratni in zagrizeni. Boj je trajal do jutra 14. septembra. Imeli smo precej mrtvih in ra-

PRVIČ PROTI NEMCEM

Naslednji dan zvečer je odšla brigada čez Mašun v vas Bač, zgodaj zjutraj pa v Ilirsko Bistrico. Postavili smo močne zasede, ker smo zvedeli, da so v bližini Nemci. Moj brat, ki je skrbel za prehrano, je odpeljal s kamionom hrano našim borcem, ki so čakali v zasedi proti Postojni, čeprav je komandant menil, da jim zadostujejo konzerve, ki jih imajo s seboj. Spremljala ga je politkomisarka čete Ivanka Mulc, ker je bilo v zasedi del njene čete. Toda med našo zasedo in glavino so se vtihotapili Nemci in na veliki njeni koruze postavili svojo zasedo, na katero je naletel Janko z avtomobilom. Strel ga je zadell v glavo. Omahnil je na politkomisariko in jo verjetno s tem zaščitil pred točo krogel. Srečno se je pretolčila iz zasede in pritekla vsa krvava v ambulanto, kamor sem jaz ravno privlekla ranjenega partizana. Ko mi je povedala, da je Janko mrtev, sem ranjenca prepustila drugemu bolničarju. Stekli sva proti štabu brigade, ko se je že čez kakšnih dvajset metrov vsula za name ploha krogel. Umaknili sva se za hiše. Takoj nato so bili Nemci že v ambulanti. Zajeli so vse ranjence in jih odpeljali v postojnsko bolnišnico. Kaj se je zgodilo z bolničarji, pa mi ni znano. Vse do večera smo imeli med hišami težke boje. Nemci so nam uničili tank, oklepni avto ter šest tovornih avtomobilov in tako smo se proti večeru brez motorizacije umaknili v gozdove na Mašun. To je bil naš prvi spopad z Nemci in kaj hitro smo spoznali njihovo bojevitost in zvižčnost.

Naslednji dan smo zvedeli, kako so Nemci prišli med našo glavino in zasedo. Kmalu po prvih spopadih je namreč iz reške smeri pripeljal nemški avtomobil rdečega križa. Prosili so nas, naj spoštujemo mednarodne dogovore in jih pustimo, da bodo z avtomobilom prepeljali v postojnsko bolnišnico nekaj težkih ranjencev. Mi smo jim prehod dovolili in jim dali celo spremstvo. V resnici so bili v avtomobilu nemški vojniki, ki so si dobro ogledali naše položaje.

Naslednji dan so nam terenci pripeljali z nemškimi avtomobili rdečega križa vse naše ranjence, razen partizana, ki je bil ranjen v trebuh in je ponoči umrl. Tudi naši terenci so uporabili zvižoč. Ponaredili so namreč nalog za navidezno predajo ranjenih partizanov v ljubljanske zapore. Rešeni ranjenci so vsaj nekoliko ublažili žalovanje za padlimi tovariši.

V prvih dneh po kapitulaciji Italije smo spoznali dvojce, kar nas je spet postavilo v stvarnost. Spoznali smo namreč, da z uničenjem četnikov v Grčaricah nismo dosegli zmage, čeprav smo četnikom prizadeli zelo močan udarec, spoznali pa smo tudi, da se bodo naše vrste množile, čim bolj bo okupator divjal, da bo nas podpiralo vedno več domoljubnih Slovencev, ki bodo delovali v osvobodilni fronti.

Hitro so splahneli upi v svobodo, ki smo jih imeli ob razsulu Italije. Boj do končne osvoboditve ni trajal samo še eno, ampak dve zimi in bil je iz dneva v dan bolj krvav.

DRAGICA ROME

Soureja: Mile Pavlin

ZAPISI IZ NAŠE
REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

TEMLJINE V BAŠKI GRAPI

Temljine so vas v Baški grapi, tam na desnem bregu Bače... Do Kneže sta dva kilometra, do Grahovega dobrih tri, do Podbrda dvanajst, v Tolmin pa vodi petnajst kilometrov dolga cesta.

Z objavo prispevka o tej partizanski vasi želim Temljanom dati priznanje za čas, ko so domačini dajali vse za narodnoosvobodilni boj in — tudi za njihova sedanja prizadevanja, da bi vas ohranili živo, jo polepšali.

srednji del vasi

Ob takem osipu krajanov tudi učilna zidana, ki stoji sredi vasi, nima okrog sebe več otroškega živčava in je postala stanovanjska hiša.

Na poti s Kneže proti Grahovem, približno 1,5 km makadamske ceste, so Slatne, kjer se v levo odcepi ožja pot proti Temljanam. Podjetna turistični delavci s Temljino so pri odcepu te poti postavili lično barvno tablo, ki dovolj zgovorno opozarja na to vas, ki je od glavne ceste oddaljena komaj 2 km. Nekoč kolovoz, danes dobro vzdrževana cesta, saj se po njej Temljani vozijo na delo v dolino, se vijugasto vzpenja v vas, ki leži 540 m nad morjem in nad njo kopasta gora Kotel, visoka 1173 m.

Po ljudskem štetju leta 1961 (Krajevni leksikon Slovenije, knjiga I.) je v Temljanah živelo 97 vaščanov v 28 hišah. K vasi so spadali še zaselki: Ograjenca, Zagribovca, Slatne, Podorehi in Podleskovca. Slednjih dveh zaselkov ni več oziroma, sled za njima so ruševine nekdanjih domačij. V zaselku Podorehi sta bili dve domačiji, v Podleskovci pa 5. Leta 1945 je v teh dveh zaselkih živelo še 43 ljudi!

Tudi vas Temljine se je močno skrčila. Lani je bilo v 16 še obljubljenih hišah 45 ljudi, 3 hiše pa že samevajo puste in prazne. Poleg teh Temljanov jih je še kakih 10, ki se vsaj tedensko, več ali manj redno, vračajo domov z dela v dolini. Več Temljanov in Temljank pa se je za vedno odselilo in živijo v raznih krajih Slovenije in zunaj nje. Ob takem osipu vasi krajanov tudi učilna zidana, ki stoji sredi vasi, nima več otroškega živčava okrog sebe, in je postala stanovanjska hiša. Otroci se vozijo na Grahovo v šolo oziroma bivajo v internatu tolminske šole.

Pred 100 leti pa je na Temljanah živelo nad 260 ljudi, pred prvo svetovno vojno 211, po drugi svetovni vojni pa okrog 150. Tako se osipujejo tudi druge vasi v Tolminskih hribih.

Kako lepa je ta vas nad Baško grapo! Zavetna in prisojna lega pod Kotlom pa rahlo valovit svet pod vasjo naredita vtis idilnega zatočišča. Povsod okrog globoke in prepadne grape, le tu kotiček kultivirane zemlje, kjer živijo pridni in zadovoljni

ni ljudje. Ob vsakem letnem času je tu lepo. Tu ni treba postavljati sanatorija, že sam kraj in vasica sta sanatorij. Kdor tu dela in živi, mora biti zdrav. In koliko je takih lepih vasi po Tolminskem, kakor tudi še marsikje drugje po Sloveniji!

VZORNIKA KENDA IN DREKONJA

Učitelj Josip Kenda (1859 — 1929) je bil Temljan. Znan je predvsem kot vnet in uspešen zbiralec ljudskih pravljic, izrekov in dovtipov s Tolminskega. Na rojstni hiši tega Kende so zavedni vaščani vzdali spominsko ploščo.

Učitelju Cirilu Drekonju pa so stanovski tovariši s Tolminske leta 1954 postavili sredi rojstne vasi kamnito mizo, na kateri so vklesani njegovi osnovni podatki. Sedaj vaščani razmišljajo, kako bi to spominsko mizo nekoliko polepšali in ob njej nameravajo posaditi še značilno vaško lipo.

Prav tiso leto, ko je učitelj Kenda umrl, je učitelj Drekonja odšel čez mejo v Jugoslavijo. Učiteljeval je v Prekmurju (Kobilje, Turnišče), v okolici Maribora (Jarenina, Podbrežje), leta 1939 pa je postal šolski nadzornik v okraju Kamnik. Pod nemško okupacijo je bil že leta 1941 6 mesecev zaprt, ko pa je bil izpuščen, je ilegalno delal za OF. Decembra 1943 je bil ponovno aretiran, zaprt in mučen ter končno 31. januarja 1944 v Sentvidu pri Ljubljani v skupini 25 talcev ustreljen. Kot pisatelj je predvsem sodeloval s Francetom Bevkom, ki je njegove prispevke objavljaval v publikacijah, ki so med vojnama izhajale v Gorici in Trstu. Tudi Drekonja je bil zbiratelj ljudskih pravljic in rekel s Tolminskega.

(Tolminski zbornik 1975)

VELIK DELEŽ V NOB

Na Slatnah, južno ob cesti, stoji spomenik žrtvam v NOB z območja ZB NOV Podmelec — Kneže. Tu so vklesana ime

na padlih borcih in umrlih v taboriščih iz vasi: Sela, Lisec, Loje, Kneže, Klavže, Knežke Ravne, Temljine, Podmelec in Hum. Vkllesani so podatki prvih dveh borcev — talcev, doma s Kneže in iz Klavž. To pa ni le spomenik tem žrtvam, ampak je tudi grob 7 nepoznanim talcem, ki so jih Nemci na Slatnah leta 1944 obesili in so jih vaščani potem na istem mestu tudi pokopali.

Od 11 žrtev s Temljino je bilo 5 borcev, 6 ljudi pa je umrlo v nemških taboriščih. Iz te vasi je bilo v raznih partizanskih enotah 24 borcev, v okrajnem in okrožnem vodstvu pa 3 ali 4 aktivisti.

Dne 28. januarja 1943 je terenski delavec Maks Rejec — Mladen, ki je tedaj veliko delal v Baški grapi, prišel iz Loj in je v Javonovem seniku ustanovil vaški odbor OF. Prvi člani tega odbora so bili: Rafael Kenda, Ferdinand Lapanje, Franc Kavčič, Albin Dobravec, Tone Božič, Maks in Avgustin Kogoj ter Ivan Kikelj.

Dne 7. in 13. februarja 1943 so iz te vasi že odšli prvi vaščani k partizanom in to v 2. bataljon soškega odreda, ki se je tedaj zadrževal v Baški grapi in na Šentviški planoti. Nekaj se jim jih je pridružilo še 3. marca 1943. Seveda je to povzročilo divjanje italijanskih okupacijskih oblasti, ki so več ljudi aretirale in jih zaprle oziroma poslale v taborišča.

Po kapitulaciji Italije je nekaj Temljanov odšlo v Rut, kjer so vstopili v bataljon Simona Kosa oziroma v tolminsko brigado, ki je tedaj tam nastala. Nekaj vaščanov se je na jugu Italije vključilo tudi v prekomorske enote, s katerimi so prišli v Jugoslavijo.

Spomladi 1944 je bila že tudi v Temljanah ustanovljena krajevna Gospodarska komisija. Vasi v Baški grapi na desnem bregu Bače so tedaj že redno oskrbovale manjšo bolnišnico, kurirsko karavlo in od julija 1944 dalje tudi Komando mesta Tolmin. Vse te ustanove so se občasno zadrževale v zaselkih in vaseh od Strazišča do Čadrga. Skrbeti je bilo treba za okrajne in okrožne aktiviste pa za partizanske operativne enote, ki so večkrat prišle na ta teren.

Poleti 1944 so v Temljanah izvolili kra-

jevni Narodno-osvobodilni odbor, ki je deloval še po koncu vojne, v okviru tolminskega okraja.

V DOLINO SE OZIRA VASICA

Po letu 1950 se je začela vas prazniti. V dolini, pri železnici, v Tolminu in v še bolj oddaljenih krajih so ljudje dobivali delo, stalen zaslužek, kar je odpiralo ljudem nove perspektive. Mlajši so odhajali, starejši in bolni so ostali doma.

Pri 45 stalnih prebivalcih se je sedaj stanje ustalilo. Od teh štirje dnevno odhajajo na delo v tekstilno tovarno v Podbrdo, trije na Knežo v žagarski obrat, eden pa v trgovsko podjetje v Most na Sočo. Doma živi šest upokojencev in en vojaški vojni invalid. Dopolnilno delo vsem vaščanom pa je še vedno kmetijstvo, ki pa seveda ni več tako intenzivno kot je bilo še pred 20 ali več leti. Trofazični tok, napeljan s Kneže v vas, že znatno pomaga ljudem pri kmečkih opravilih in v gospodinjstvu.

Temljani veliko pričakujejo od razvoja žagarskega obrata na Kneži, ki naj bi se v bližnji prihodnosti razvil v večji obrat, da bi se tam zaposlilo še več ljudi. Tako, upajo, bi bilo delo v bližini in vas bi oživela. Ne samo, da bi vsi domači ostali in se tu zaposlili, še novih bi od druge kaj prišlo in v Temljine bi dahnilo novo življenje.

Včlanjeni v planinsko društvo Podbrdo, v turistično društvo Baške grape in v lovsko društvo Grahovo želijo Temljani približati in odpreti svojo vas dolini in svetu. Uredili so si vodovod, cesto, popravljajo in obnavljajo domačije, z nabavo sodobnih kmetijskih strojev se modernizirajo. Tisti, ki so ostali doma, si resnično prizadevajo, da sledijo splošnemu razvoju. Čez leto ali dve bo Baška grapa z asfaltno cesto povezana z Gorenjsko. Tedaj bo na tej cesti zaživel cestni promet, ki bo tudi prinesel živahnejši utrip v to romantično grapo in vsem ob njej, med temi vsekakor tudi prelepi vasi Temljine.

CIRIL ZUPANC

Hodil po zemlji sem Notranjski in Prekmurški... Potrkal sem na vrata učilne zidane v Novi vasi na Bloški planoti, kjer so mi ljubezni šolniki dali v roke staro šolsko kroniko, v kateri sem med drugim prebral tudi tole:

Novico o zavzetju trdnjave Przemysl je povedal v gostilni stražmojster Jožef Prijatelj. Učiteljica Leopoldina Kos je stoji poslušala novico. Sedla je in po kratkem odmoru dvignila kozarec, ter po običajni navadi nazdravila družbi. Stražmojster pa je mislil, da velja ta vzklík padcu Przemysla, zato je ovadil omenjeno učiteljico sodišču. Vojaško sodišče je na podlagi te ovadbe ukazalo aretacijo učiteljice Leopoldine Kos. Odpeljana je bila v ječo, v Ljubljano. Pri sodnijskem zaslišanju so vse navedene priče enoglasno izjavile, da vzklík »Živijo!« ni bil v nikakršni zvezi z govorico o padcu Przemysla, vsled tega se je sodni postopek proti Leopoldini Kos ustavil. Izpuščena je bila na svobodo. Deželni šolski svet pa je učiteljico Kosovo suspendiral.

Po vojni jo srečamo v Murski Soboti. O tem je zapisala:

»Težko mi je bilo pri srcu, ko sem bila leta 1934 premeščena v Mursko Soboto. Prekmurje je namreč veljalo v stari Jugoslaviji za Sibirijo, deželo pregnanstva. Toda malodušje me je kmalu minilo. Sprejeli so me veseli, prijazni, gostoljubni ljudje.«

Učiteljica Poldka Kos se je kaj kmalu povezala s prvo patrijsko organizacijo, ki jo je vodil Ali Kardoš. Pomagala je pri organizaciji stavke stavbincev, pri osnovanju društva delavskih žena in deklet, kateremu je

bila dobra mentorica, pomagala pri organizaciji kmečko-delavskega gibanja in seveda v odboru učiteljskega društva o čemer pravi:

»Leta 1936 je prišel odbor učiteljskega društva v napredne roke. Sicer je sedel v njem tudi tajni za-

Puntarica Poldka

In spomnil sem se, da je že davno ni, le vetrič ji čez hladni grob šumi... Vendar pa še ni tako dolgo v grobu, kajti njeno življenje je ugasnilo 31. januarja 1968 na Golniku.

Bila pa je učiteljica, in bila je skoraj celo življenje puntarica, bojevica za socialne in nacionalne svoboščine, torej je bila komunistka.

upnik oblasti, ki je hotel zatreti vsako napredno misel, toda kmalu smo ga spoznali in ga naredili skoraj neškodljivega. Sicer nam pa tudi zato ni mogel škodovati, ker se ni poglobljal v društveno delo in mu je bilo

le za čast odbornika. Društveno delovanje je postajalo živahnejše.

Vendar pa so ji onemogočili delovanje v Murski Soboti. Proti njej so uvedli disciplinsko preiskavo pred disciplinskim sodiščem v Ljubljani. Očitati so ji, da se sestaja z Alijem Kardošem, Stefanom Kovačem in Rudijem Čačinovičem, ki so osumljeni komunizma in tako njeno obnašanje škoduje ugledu učiteljstva. Očitati so ji tudi, da je zahtevala žensko volilno pravico, osumili so jo protimilitaristične propagande, kritike oblasti in drugega. Vendar pa je bila kljub obdolžitvam oproščena, a zapustiti je morala Mursko Soboto. Po njenem odhodu so v staro šolsko kroniko zapisali:

— Gospa Kos Leopoldina, ki je delovala na šoli s pravo nemo in požrtvovalnostjo, je bila z odlokom broj 61.6116 z dne 25. oktobra 1939 premeščena v Veliki Trn.

☆

V soboškem parku se dviga spomenik v obliki sarkofaga, pomnik, na katerem so vklesana imena 44 učiteljev in profesorjev, ki so pred vojno službovali v Pomurju in med zadnjo vojno darovali svoja življenja na žrtvenik svobode. In ta spomenik je 16. maja 1959 odkrila Poldka Kos. Za to slovesnost je Združenje učiteljev in profesorjev za soboški okraj izdalo 15 strani obsegajočo publikacijo »Padlim tovarišem«. V njej so kratki življenjepisi padlih in uvodne misli učiteljice Poldke.

Na pomniku je vrezano Kajuhovo besedilo: Kakor ponosni galebi nad vodo, taki ste padli za našo svobodo!

JOŽE JANEŽ

Zadnji čas vse pogosteje beremo o »vietnamizaciji« Angole. Tudi v Washingtonu govorijo o »mini-Vietnamu«. Ljudje, ki si želijo le miru, pa se bojijo, da bodo dogodki črtali besedico mini. Nevarnost se veča iz dneva v dan. Ford in Kissinger se že prerekata s senatom, ki se upira odkritemu vposegu. Toda zadeva je že tako stara, da nobeni stranki ni moč popustiti zlepa. Za Angolo se velesile s svojimi sateliti in multinacionalnimi družbami v resnici dajejo že celo desetletje. Vsi so prikrivali svetovni javnosti pravo ozadje, ko pa je prišlo do kritične točke, so spregovorili in začeli zvrčati krivdo drug na drugega. Kdo je pri tem največ kriv, naj presodijo naši bralci sami iz komentarja, ki smo ga povzeli iz zahodnega tiska.

Kongoški najemniki iz kvizlinške vojske UNITA pri urjenju.

TEMNI OBLAKI NAD AFRIKO

PREVEČ PRIJATELJEV

Portugalska je bila od novembra navzoča na afriških tleh, vendar že dolga leta ne več kot samostojna kolonialna sila, marveč kot žandar Združenih držav Amerike. Leta 1964 je dovolila multinacionalnim družbam vstop v Angolo. Za njenim imenom so se skrivali denarni in politični mogotci iz Washingtona, Londona, Pariza, Bonna in Bruslja. Če napredne sile ne bi spodnesle generala Spinoie, bi se zadeva odvijala še naprej pod krinko portugalske legalnosti. Tako ZDA že več kot deset let branijo svoje in svojih satelitov koristi.

V Angoli so zdaj tri politične skupine: FNLA (nacionalna fronta za osvoboditev Angole) pod vodstvom Roberta Holdena, UNITA (nacionalna zveza za popolno neodvisnost Angole), ki jo vodi Jonas Savimbi, in MPLA (ljudsko gibanje za osvoboditev Angole) pod vodstvom dr. Agostinha Neta, ki se edino bori za državno samostojnost. FNLA in UNITA sta od svoje ustanovitve orodji ZDA, Zaira in Južne Afrike, ki naj bi prepredili neodvisnost in onemogočili MPLA. Dokazov za to trditev ne manjka.

Vpleten je tudi drugi svetovni tabor. Znano je, da je Sovjetska zveza v Afriki doživela vrsto neuspehov. Najbolj je znana zadeva z Egiptom. Hujši je bil udarec v Mozambiku, od koder so jo izrinili Kitajci. Komentatorji na Zahodu pravijo, da je SZ v Afriki sejala mnogo, požela pa je bore malo. Tudi v Ugandi se je Rusov naveličal nestanovitni Idi Aminu. Edina afriška država, v kateri so se kolikor toliko trdno usidrali, je Somalija, dežela ob vzhodu v Rdeče morje. Ruse so najraje sprejemali tam, kjer so se znebili Američanov. Vendar se jih prav povsod kmalu naveličajo, ker živijo sami zase in se obnašajo oholo. Iz političnih in strateških razlogov bi jim prišlo prav, če bi si lahko zgradili oporišča ob Atlantiku v Angoli. Kljub temu SZ ni kriva za angolsko tragedijo.

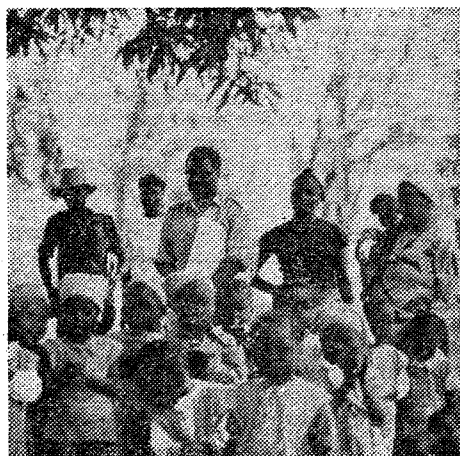
Sovjetska zveza se je pojavila v Angoli šele pred meseci. Priskočila je na pomoč osvobodilnemu gibanju MPLA v Luandi in Cabindi. V času razglasitve republike sta združeni gibanji FNLA in UNITA v čelnem spopadu udarili po Netovih četah, ker sta računali na pravočasno pomoč svojih gospodarjev. Takoj sta bila vzpostavljena dva zračna mosta: ameriški in sovjetski. ZDA so zašle v delikaten položaj, ker senat noče, da bi se ponovila vietnamska spirala, za SZ pa je še težje, ker ne sme zapraviti zadnjih ostankov zaupanja, ki ga še uživa v Afriki. Poraz v Angoli bi pomenil zmago ZDA in Kitajske.

Washington obtožuje MPLA pred svetom, da je v službi komunizma. To so že vsa leta prej trdili tudi portugalski fašisti. Zdaj je že staro pravilo, da se katerokoli antikolonialno gibanje obrača za pomoč tja, kjer računa, da jo utegne dobiti; na ZDA še nobeno ni naslovilo takšne prošnje. Malo je znano, da je gibanje MPLA, ki je bilo ustanovljeno leta 1956, odklonilo v letu 1960 pomoč socialistično usmerjene Alžirije. Alžirci, ki so hoteli sprožiti splošni boj proti kolonializmu, so nato sami od sebe ponudili pomoč gibanju UPA (zveza angolskih ljudstev) pod Holdenovim vodstvom.

KDO JE KDO

Agostinho Neto, zdravnik in pesnik, se je rodil leta 1922. Njegov oče je bil metodistični pastor. Ko se je začel osvobodilni boj z orožjem, se je obrnil za pomoč na vse evropske prestolnice, toda dobil jo je samo v Stockholmu in na Vzhodu. Avgusta 1969 je v radijski oddaji povedal naslednje:

»Portugalci ponavljajo pravljico o komunizmu in navašajo kot dokaz proti nam, da oblikujemo socialistično državo. Vsakomur je lahko jasno, da ljudstvo, ki se bori za neodvisnost, išče pomoč kjerkoli. Za dosego svobode bi bili pripravljeni sprejeti pomoč celo od hudice. Toda treba je vede-

Voditelj ljudskega osvobodilnega gibanja MPLA dr. Agostinho Neto med vaškimi otroki.

ti, da s tem, ko iščemo pomoč pri socialističnih državah, še vedno nismo komunisti. Izjavljam, da naše gibanje, ki je napredno usmerjeno, združuje vse politične in verske težnje ter družbene sloje in narodnostne skupine. Naše gibanje je neodvisno in svojo politiko usklaja z interesi vsega ljudstva.

Leta 1960, ko je Alžirija oboroževala Holdenovo UPA, je bil Jonas Savimbi njegov zunanji minister. Sprla sta se leta 1964. V odprtem pismu, ki ga je objavil novembra istega leta v Bruslju, mu je očital, da je bil ameriška lutka od leta 1961 dalje. V pismu trdi, da je sprejel veliko število ameriških svetovalcev, med katerimi so bili neki Müller, vietnamski povratnik Manhertz (vojaški poveljnik UPA) in gangster Kessel. Svoje najemnike, ki so ustrahovali ljudstvo in plenili, je plačeval po vsakokratnem njihovem povratku v Leopoldville. Po teh obtožbah se je Savimbi odcepil in leta 1966 ustanovil gibanje UNITA. Naselil se je v Zambiji. Ko so ga leta 1968 izgnali, je odšel v Kairo in pozneje v Peking, kjer je dobil denar in orožje. Portugalske fašistične oblasti pa so zaupale dopisniku Neue Zürcher Zeitung v marcu 1972, da puščajo UNITA pri miru, ker je v sporu z MPLA.

FNLA in UNITA sta se bojevali samo proti MPLA, kot nekoč pri nas četniki in domobranci proti partizanom. Holden vodi svojo drhal iz Zaira. Računal je, da bodo tuje sile pripravile Portugalce, da se bodo umaknili in da bo sklenil z njim čim ugodnejši dogovor. Toda njega in Savimbija so prav zavezniške sile pognale v odkrit boj. Žal jim je bilo denarja. ZDA, Zahodna Nemčija, Belgija, Anglija in Francija ne bi rade videle, da bi se jim izmuznila iz rok Angola, v kateri so se vgnezdile njihove multinacionalne družbe. Ne bi rade prepustile SZ strateško tako važno ozemlje. Portugalska Angola je pomenila nekoč sanitarni kordon, ki naj bi ločeval Južno Afriko od nevarnega črnega kontinenta. Južna Afrika pa po svoji strani smrtno sovraži vse, kar je napredno. To pomeni, da smo pred vrati vietnamske replize v Afriki.

Razmere v notranjosti države so se poslabšale tudi zaradi odhoda v domovino 200.000 kolonialistov. Paniko med njimi so sejale fašistu Caetanu in Spinoli zveste oblasti. Prišlo je do nemirov in pokolov. S tem so kolonialisti hoteli doseči, da bi ljudstvo zasovražilo MPLA in da bi obenem povzročili težave demokratični Portugalski zaradi doselitve protirevolucionarne množice kolonistov. Vendar bi portugalski beli naseljenci lahko ostali in delali kot doslej. Z mešaním prebivalstvom naseljena Angola bi zmanjševala napetost v odnosih z Južno Afriko. Kot smo že rekli, za vsem tem se skriva glavni krivec — ZDA. Ze zaradi njih bi morala svetovna javnost uvideti, kdo sta Holden in Savimbi. Uvideti bi morala, da nereda niso krivi ljudje, ki se bojujejo za svobodo, marveč tisti, ki so bili zavezniki morilcev: Francove Španije, Južnega Vietnama, Batistove Kube, brazilskih in grških polkovnikov, čilskih generalov.

REKA DOLARJEV

Kolonialisti so za pobijanje izdali velikanske vsote denarja. Portugalska je prejela neposredno pomoč NATO pakta, ki je baje le obrambna zveza. Leta 1966 je Zahodna Nemčija poslala 40 letal fiat G-91, leta 1969 Francija 20 helikopterjev alouette 2 in 66 alouette 3 pa še drugo orožje. Svet dandanes v glavnem ve, kaj brani to orožje na angolskem ozemlju. Družba Gulf izkorišča v enklavi Cabinda bogata naftna ležišča. Diamantne rudnike izkorišča družba Diamang, podružnica Société générale de Belgique in Anglo-american Corp., uran Compagnie française des pétroles in Urangesellschaft, Krupp pa ima interese v rudnikih železa. ZDA so s pomočjo satelita odkrile v letu 1970 bogata ležišča raznih rud, ki po njihovih računih pomenijo veliko rezervo za multinacionalne družbe.

Kljub strateškemu pomenu ozemlja in velikanskemu naravnemu bogastvu pa sredstva, ki jih kapitalisti trošijo za pridobitev Angole, presegajo vse mere. V New Yorku so govorili, da sta obe antikomunistični gibanji prejeli 60 milijonov dolarjev. Casopis Newsday je pred kratkim pisal, da so Zairu odobrili še 20 milijonov dolarjev. To pomoč so spet povečali potem, ko sta v Angolo prispeli dve kubanski brigadi in najmodernejše sovjetsko orožje, po zaslugi katerih je MPLA doseglo velike uspehe. Predsednik Ford je dejal, da je Kubanec že 6000. Londonski Observer piše, da Kitajska pošilja v Zair velike količine orožja in mnogo vojakov, kajti Mobutu se pripravlja, da bo priskočil na pomoč svojemu svaku Holdenu. V vrstah MPLA je tudi precej prostovoljcev iz afriških dežel in najmanj 1200 Portugalcev. Dopisnik lista Times je zapisal: »Angola je posejana z letališči, ki jih že dolgo niso uporabljali. Zdaj so spet oživele. Zaradi tega je lahko hitro dobaviti orožje. V Kinšasi pravijo, da so Američani in Belgijci glavni dobavitelji za Holdena in Savimbija.«

Drama se razpleta in lahko se razvije v katastrofo. Američani se niso dovolj naučili iz vietnamske lekcije.

Priredil: POLDE VRBOVSEK

Oklepni avtomobili sovjetske izdelave BRDM 2 na paradi v Luandi 11. novembra lani, ko je bila razglašena neodvisnost.

USTANAVLJA SE INICIATIVNI ODBOR

Pokrajinski muzej NOB Primorske

V petek 16. januarja 1976 je bilo v Ajdovščini pokrajinsko posvetovanje, katerega se je udeležilo nad 40 predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, muzejev in temeljnih kulturnih skupnosti primorskih občin ter predstavnika Komisije za tradicijo NOB republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Goriški muzej je izdelal in razdelil predlogo, s katero je predstavil pomen in namen te nove kulturne ustanove in po tej predlogi je potekala razprava v Ajdovščini. Udeleženci posveta so si bili enotni v stališču, da je taka pokrajinska ustanova še kako potrebna in da jo je treba čimprej ustanoviti.

Predloženo je bilo, naj bi bil ta muzej ali v začetku zbirka NOB Goriškega muzeja, na Cerkljanskem, v Novi Gorici ali v občini Ajdovščina, morda v gradu Lože, ki bi ga bilo v ta namen treba obnoviti. Gre tudi za točnejšo določitev vsebine in obsega takega muzeja, za določitev ustrezne kadrovske zasedbe, za način financiranja in še za kaj, kar je pri ustanavljanju tako važne ustanove potrebno.

Vseh teh številnih in važnih zadev posvetovanje v Ajdovščini seveda ni moglo rešiti, pa so se odločili za postopen način reševanja te zadeve.

Goriški muzej bo še naprej nosilec akcije in bo predvsem skrbel za vsebinsko plat nastajanja muzeja NOB. Koordinacijskim odborom konferenc SZDL vseh 10 primorskih občin je predloženo, naj do 15. februarja imenujejo delegata za člana iniciativnega odbora. Goriški muzej bo v začetku marca 1976 sklical iniciativni odbor na prvo sejo, da se konstituira in prevzame naloge. V tem odboru bo sodelovala tudi strokovna komisija, ki bo zlasti preučevala možnosti, kje naj muzej NOB dobi primerne prostore, da bo kot pokrajinska kulturna ustanova mogel za vse kar najbolj zadovoljivo delati in se uveljaviti.

Leto 1976 bo torej leto iskanj najboljših rešitev in tisto leto, v katerem se bo oblika in vsebina muzeja NOB Primorske, kot pokrajinske ustanove, dokončno določila in v glavnih točkah razrešila.

C. ZUPANC

Partizanske medalje okupirane Evrope na razstavi v Ilirski Bistrici

Z otvoritve razstave partizanskih medalj v Ilirski Bistrici.

Ob razstavi partizanskih medalj in odlikovanj v Ilirski Bistrici objavljamo norda nekoliko pozno, a upam da ne prepozno, krajši zapis.

V počastitev 30-letnice osvoboditve in svetovnega dne varčevanja je 31. oktobra Primorsko numizmatično društvo organiziralo in odprlo razstavo pod naslovom »Partizanske medalje okupirane Evrope«.

Razstavljenih je bilo 95 medalj in odlikovanj, last društvenega člana Rudijsa Likarja iz Ljubljane, ki je pri nas poznan kot eden izmed največjih zbiralcev in strokovnjakov s tega področja.

Razstava je zelo lepo uspela in zbudila veliko zanimanje, saj je bila prva tovrstna razstava v Ilirski Bistrici, tako da se je ob eksponatih zvrstilo okrog 1000 ljudi.

Finančno je razstavo omogočila Kreditna banka Koper, podružnica Ilirska Bistrica, ki je pokrovitelj društva.

Primorsko numizmatično društvo v Ilirski Bistrici z razstavno in drugo društveno dejavnostjo prispeva k pestrejšemu kulturnemu življenju v mestu in sploh postaja vse bolj tudi kulturno prosvetno društvo. I. S.

Obletnica smrti Karla Liebcknechta in Rose Luxemburg

Pred 57 leti, dne 15. januarja leta 1919, je reakcionarna soldateska aretirala oba revolucionarja v ilegalnem stanovanju v Berlinu. Prepeljali so ju v štab gardine konjeniške divizije ter zverinsko umorili. Štiri dni pred njuno aretacijo so pričele čete časne vlade Ebert-Haase obračun z berlinskim proletariatom in prepovedale Komunistično stranko. Notranji minister Noske, ki je bil socialdemokrat je napolnil ječe in opravil pravi pokol v berlinskih delavskih četrtih. To so bili prvi začetki fašističnih metod na nemških tleh.

Rosa in Karel sta bila ideologa, organizatorja in govornika. Bila sta ustanovitelja skrajne leve fronte Spartak in glasila Rdeča zastava (Rote Fahne). Spartakovci so bili ustanovljeni 11. novembra 1918, Komunistična stranka KPD pa 30. decembra istega leta. Deset dni kasneje so oboje prepovedali in pričel se je teror kontrarevolucije. Za te zločine ni nihče odgovarjal ali bil kaznovan. Vsako leto praznuje mednarodni proletariati obletnico smrti obeh velikih revolucionarjev.

S. K.

BELEZKE

25-LETNICA JUGOSLOVANSKE ENCIKLOPEDIKE

Naměstnik direktorja in predsednik Znanstvenega sveta Jugoslovanskega leksikografskega zavoda dr. Ivo Cčić je v Zagrebu v umetniškem paviljonu odprl razstavo pod naslovom »Pet stoletij enciklopedistike na tleh

Jugoslavije»; ki jo je organiziral kolektiv zavoda ob 25-letnici delovanja te založniške hiše. Taka razstava je v Jugoslaviji organizirana prvič, po svoji vsebini in razsežnosti pa je enkratna celo v svetu. Prikazati želi ves enciklopedični material in delo na naših tleh od sredine 15. do sredine 20. stoletja in ustvarjalno delo Jugoslovanskega leksikografskega zavoda od leta 1950 do 1975. Prav zaradi obsežnosti in kvalitete razstave so se organizatorji odločili, da prenesejo razstavo tudi v druga središča, obstajajo pa celo možnosti za gostovanje v tujini.

Poleg dveh nadaljevanj »za odrasle«, Pesem in Kapelski kresovi, ki ju lahko gledamo na televizijskih zaslonih v četrtek in nedeljo zvečer, imajo svojo nanizanko tudi otroci. Pod skupnim naslovom »Tako so živeli« gre za serijo zgodb nanizanke ljubljanske televizije, ki prikazuje socialno in vojno problematiko skozi doživljanje otrok. Nanizanka je na sporedu v četrtek, kdor pa jo zamudi takrat, lahko gleda njeno ponovitev v nedeljo dopoldan. Snemanja so zahtevala veliko naporov, saj je bilo potrebno predelati prozna dela v dramsko obliko, izbrati primerne igralce, jih znati animirati in pravilno voditi tako v zunanjih kot notranjih snemanjih, saj vemo, kako težko je v tako različnih okoljih zdržati isto atmosfero. Mladi režiser Igor Prah je imel nemalo dela, v veliko pomoč pa mu je bila vsa ekipa, še posebno redaktorica Milena Pogorelec. Na sliki je prizor iz zadnje predvajane nanizanke Smeška po delu bosanskega pisatelja Mihaela Simonovića, o tem, kako majhno dekle doživlja vojno. Pred nami sta Tone Gogala in Katarina Djurišić.

Nič naj ne bo pozabljeno

O junaškem boju prebivalcev Leningrada, ki so dve leti in pol kljubovali pritisku nacistične vojske, da bi jih ne obkolila, je bilo objavljenega že precej gradiva, toda ne v tako sistematični obliki, kot je to opravil zgodovinar Harrison E. Salisbury v knjigi »900 dni — Obleganje Leningrada«. Delo je izšlo ta mesec pri Založbi Borec v Ljubljani.

Še dandanes nam je težko razumeti, kako je Sovjetska zveza mogla biti slepa za vsa opozorila iz diplomatskih kanalov zahodnega sveta in obveščevalcev, da Hitler pripravlja napad. Stalin in njegovi sodelavci niso verjeli, da so jih napadli niti tedaj, ko so že padale bombe. Nemškemu veleposlaniku Schulenburgu je Molotov užaljeno dejal: »Tega si prav gotovo nismo zaslužili.« Ko je napad trajal že štiri ure, se v Kremlju še niso povsem zavedali, kaj se dogaja. Direktiva št. 1, ki jo je razposlalo obrambno ministrstvo, še ni omenjala vojnega stanja; to je stvarstvo, čilo zmedo v sovjetskih oboroženih silah. Stalinu ni šlo v glavo, da bi jih Hitler napadel, saj so mu samo v aprilu 1941 poslali 208.000 ton pšenice, dragocene kovine in 4000 ton kavčuka. Sovjetska zveza se je kljub temu znašla v najhujši vojni vihri, ne da bi vedela zakaj.

Podatki, ki jih navajajo viri v zvezi z boji v okolici Leningrada in z žrtvami v njem, so grozljivi. Ob prebiranju knjige se nehote vprašujemo, kako je sploh mogoče vzdržati vse tisto, kar so znali prenesti Leningraščani. Kljub temu za svoje junaštvo niso prejeli priznanja. Stalin, Berija in Malenkov so jim v zahvalo podelili v letu 1946 leningrajsko afero. Zgodovina je tedaj začela teči nazaj in osebe iz velike epopeje so začele izginjati druga za drugo. Celo Kosiginova kariera je visela že na nitki. V žrelu tajne policije je izginil celo muzej blokade. Noben

greh iz seznama Stalinskih grozot — zaključuje pisec knjige — ni bil enak leningrajski blokadi in njenemu epilogu.

Knjiga odgovarja na nešteta vprašanja, ki se porajajo tudi ob prebiranju, izčrpano in prepričljivo. Kdor jo bo začel brati, je ne bo zlepa izpustil iz rok. Obsega 540 strani. Prevedel jo je Marko Selan, opremil Matjaž Vipotnik, stane pa 180,00 dinarjev.

Polde Vrbovšek

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

V prenanstvo

Zbogom, Ljubljana, zibelka moje mladosti!
Zbogom, siva megla, ki spremljaš v trumi nas gosti!
Zbogom prezeblja množica mater, sestra!
Zbogom, tovariši, v teh trenutkih gorja!
Ze nas surovi vojaki prek lepih tirov ženejo v dolgi koloni.
Onstran nas v temi čakajo črni vagoni.
Zbogom poslednjič, uporniško mesto!
Tvoja bo zvezda v mraku prenanstva svetila kanjuhom iz tvojega gnezda...

NADA DRAGAN-CAREVSKA

Priti do varnosti

V občini Nova Gorica imajo sedemnajst organizacij zveze rezervnih vojaških starešin in v vseh so dne 19. januarja sklenili predavanja o družbeni samozashiti in varnostni problematiki. Sočasno so v vseh sedemnajstih centrih poslušali ta predavanja tudi predsedniki odborov za ljudsko obrambo, sekretarji ZK, predsedniki drugih družbenopolitičnih organizacij in krajevne skupnosti.

V ZRVS organizirajo, kot je znano, vzgojno in izobraževalno delo za rezervne vojaške starešine, in sicer tako, da morajo obvladati posebne učne programe, ki so se stavljeni iz tem za splošno vojaško in idejno politično izobraževanje. Občinski odbor ZRVS Nova Gorica na ta način pripravlja rezervne vojaške starešine za njihovo funkcijo v vojski. Hkrati imajo pred očmi, da je to tudi prvi pogoj za to, da se lahko uspešno vključijo v tistem okolju, v katerem živijo in delajo, pri čemer imajo v mislih tudi njihov prispevek k obrambnemu usposabljanju prebivalstva.

Celotno usposabljanje rezervnega starsinskega kadra je torej v funkciji krepitve in razvijanja sistema splošne ljudske obrambe in družbene samozashite, katere pomembna komponenta je tudi pripravljanje prebivalstva za obrambo dežele.

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

Takšen način dela je predvsem pravičen, saj s tem prispevamo k varnostni vzgoji naših rezervnih vojaških starešin, brez česar si je težko zamisliti, še težje pa tudi izvajati SLO in družbeno samozashito. Varnostna kultura postaja torej vse bolj ena temeljnih domen za vsako obrambno vzgojo v družbi. Zato bomo skušali opozoriti na nekatera vprašanja, ki so po mojem mnenju posebnega pomena, ko določamo vsebino in obliko za dvigovanje varnostne kulture rezervnih starešin, delovnih ljudi in občanov.

Pokretno divizijsko bolnišnico je sprva vodil ruski zdravnik (felčer) Mihajlo Arizov, za njim pa dr. Pavle Jamšek. V zadnji sovražniški ofenzivi se je s težjimi ranjenci premaknila s Cerkljanskega, čez Baško grapo mimo Krnskega jezera v vas Sočo, kjer je dočakala svojo budo.

V inženirskem bataljonu je bil medicinec Anton Grošelj. V 3. SNOUB »Ivana Gradnika« sta bila še pred kapitulacijo Italije sanitetna referenta dentist Ignac Pervanja-Nace in bolničar Vladimir Gregorič-Jelko. Februarja 1944 je to dolžnost prevzel dr. Vladimir Klein, za njima pa sledila dr. Branko Volavšek in dr. Bojan Tavčar. Pomočnik

CIRIL ZUPANC: O partizanski saniteti na Goriškem

9. nadaljevanje

V Južno-primorskem odredu je bil sanitetni referent bolničar Karlo Ule, vodja odredove pokretne bolnišnice pa bolničar Mirko Štuka. Ta bolnišnica se je zadrževala v raznih krajih okrog Štjaka na Krasu, čez poletje 1944 pa je bila v baraki za Volšico nad Podrago. Sredi septembra je bila priključena pokretni bolnišnici 30. divizije. Aprila 1945 je osebe te bolnišnice ostalo na Pivki, od koder je prišlo ob osvoboditvi v Veliki Otok pri Postojni. Od avgusta 1944 je v bolnišnici JPO delal dr. Karel Rutar, ki je pribežal iz Gorice.

V Briško-beneškem odredu je bil sprva sanitetni referent medicine Marjan Zdrav-

ljič, za njim pa med. Aleksander Brezigar iz Podgore. Njegov pomočnik je bil bolničar Marjan Komar. Zobozdravstveno ekipo v 30. diviziji je vodila zobotehnica Sonja Mezek, asistentka ji je bila njena sestra Albina, pomočnik pa zobotehnik Boris Bratuž.

5. V 31. diviziji Jeseni 1943, ko je ta divizija nastajala, se je imenovala »Triglavskaa«, zatem pa je dobila oznako 31. divizija NOV in POJ. Na dolžnosti sanitetnega referenta te divizije so se zvrstili: dr. Svetozar Jaukovič, ki pa je bil kmalu poslan na Vrhovni štab. Nasledil ga je dr. Vladimir Klein, za njima pa je to dolžnost prevzel medicinec Jože Ferjančič-Zef.

Pokretno divizijsko bolnišnico je sprva vodil ruski zdravnik (felčer) Mihajlo Arizov, za njim pa dr. Pavle Jamšek. V zadnji sovražniški ofenzivi se je s težjimi ranjenci premaknila s Cerkljanskega, čez Baško grapo mimo Krnskega jezera v vas Sočo, kjer je dočakala svojo budo.

V inženirskem bataljonu je bil medicinec Anton Grošelj. V 3. SNOUB »Ivana Gradnika« sta bila še pred kapitulacijo Italije sanitetna referenta dentist Ignac Pervanja-Nace in bolničar Vladimir Gregorič-Jelko. Februarja 1944 je to dolžnost prevzel dr. Vladimir Klein, za njima pa sledila dr. Branko Volavšek in dr. Bojan Tavčar. Pomočnik

... kakor zveze enot in centrov za opazovanje in javljanje prek centrov za zveze (na sliki) z višjimi poveljstvi, ki vodijo operacije.

MED MLADIMI VEZISTI

Nenehen boj s časom

Kot je znano, v naših obrambnih pripravah zavzemajo zveze zelo pomembno, pravzaprav ključno mesto. Kurirske zveze, signalne, telefonske ali radijske. Zato v enotah ljubljanskega armadnega območja s posebno pozornostjo in skrbjo vzgajajo veziste, ki naj bi v primeru morebitne vojne, v pravem pomenu besede, postali krvni obtok naše splošne ljudske obrambe. Tovrstno urjenje, navidez tiho in umirjeno, je dokaj naporno, kajti od slehernega posameznika zahteva veliko potrpežljivosti, vztrajnosti in samoodrekanja. Tako je tudi v enoti Vinka Volka, kjer vojaki in starešine ne poznajo nobenega zatišja in mirovanja. Medtem ko s pomočjo svojih starešin mladi vojaki delajo prve korake v skrivnostni svet zvez in elektronike, pa tisti, ki so že končali pouk, neustudno vadijo in se v nekem nenapovedanem tekovanju borijo za naslov najboljšega telefonista, centralista, radista, teleprinterista... In zakaj, bi morda kdo vprašal. Enostavno zato, ker se izredno dobro zavedajo svojih odgovornosti do družbe in njenih obrambnih priprav. Kajti v tej enoti ne šolajo le kader za potrebe JLA, temveč tudi veziste za teritorialne enote naše obrambe. In še nekaj. Prav v tej enoti se prenekateri vojak izučijo novega poklica, ki mu slej ali prej odpre vrata v življenje.

O pomenu časa za izid tega, ali onega nenadnega dogodka, zlasti pa za izid boja danes zgovorno pripoveduje zgodovina. Verjetno se bo tudi morebitna vojna, takšna, kakršno si jo danes zamišljamo, morala med drugim krepko spoprijemati prav s časom. O marsičem bodo namreč odločale le sekunde ali deli sekund, zato je v tem primeru nenehno in brezhibno delovanje vseh vrst zvez ogromnega pomena. Tega se dobro zavedajo tudi v enoti Vinka Volka in zato ne poznajo zadostnih, prav dobrih in ne vem še kakšnih zvez. Po njihovem so zveze lahko dobre ali slabe. Drugačnih zvez ni. Slabe zveze pa so le življenje brez krvnega obtoka, brez živcev.

In ko sem nedavno tega potrkal na vrata omenjene enote z namenom, da bi se seznanil z vsakdanjim dnem mladih vezistov, sem dejansko slišal marsikaj novega. Tako kot v drugih enotah naše armade tudi vezisti najprej pridobivajo temeljno znanje. Začnejo torej z abecedo zvez; to obdobje pouka je dokaj kratko. Zakaj? Zato, ker pretežno del vojaškega roka vezistov poteka v glavnem v vsakdanjem utrjevanju, bogatitvi in razširjanju osnovnega znanja. Ta dru-

Zveze so v vsakem boju nepogrešljive — ta, ko neposredne zveze med sodelujočimi enotami...

gi del pouka se ne odvija le v učilnicah in kabinetih, ker je praktično delo na zemljišču po mnenju vojakov in starešin najboljše šola vojne. Vezisti torej pogosto zapustijo tople učilnice in vojašnico in se kje na terenu, v pravih vojniških razmerah, učijo bojevanja. O tem je neki mlajši starešina iz skupine, s katero sem kramljal, med drugim dejal:

»Nikjer drugje ni moč tako lepo združiti teorijo in prakso, kot je to na zemljišču. S tem ne želim povedati, da sem nasprotnik učilnic in kabinetov, toda šele na terenu se vezisti srečujemo z mnogimi ugankami, ki bi jih v primeru resnične vojne morali brezpogojno rešiti... Ni lahko, denimo, kadar v mrzli in temni noči, v gozdu ali sredi skal, iščemo skrite luknje in kotanje za nemoteno in predvsem varno delo.«

In res je tako. Poklic vezista ni lahek. Težaven je zlasti v primeru naravne nesreče ali vojne, ko gre za hitro in točno prenašanje ali sprejemanje najrazličnejših in zelo pomembnih obvestil, ukazov ali navodil. Če k temu dodamo še nenehno skrb za varnost »prometa« teh podatkov, saj dobro vemo, da nas namišljeni sovražnik pozorno posluša, je potem povsem na dlani, kako odgovorna je naloga vezistov. Sicer pa je dobro znana vojaška resnica, ki pove, da še tako dober sistem poveljevanja brez dobrih in zanesljivih zvez postane le nadušljiv bolnik. Kajti zavedati se moramo, da bodo v sodobni vojni, ki naj bi bila zelo razgibana in polna presenečenj in zvijač, odločale sekunde. Prav takšno spoznanje je pozitivno vplivalo na urjenje mladih vezistov in si zato sleherni posameznik v nenehnem boju s časom, prizadeva postati mojster svojega orožja. Seveda uspehi niso izostali. A ne samo zdaj, v novejšem času. Tudi prejšnji rodovi so se izredno marljivo učili, spomin nanje so številna priznanja, pohvale, pokali... Kljub temu bi veljalo poudariti, da so se ob koncu lanskega leta med najboljše uvrstili tako imenovani »linijaši«, torej fantje, ki skrbijo za žične zveze. Ti so radistom in teleprinteristom ušli za las in tako »pobrali« prehodno zastavico. Nato so jim izročili še lep in velik pokal, ki je priznanje za njihove dosežke na področju politične izobrazbe in vzgoje ter za uspešno organizacijo kulturnega, športnega in zabavnega življenja v enoti.

Naj pri tem omenimo še oceno dokaj stroge komisije, ki je enoto vsestransko preverila ter brez kakršnegakoli zadržka

lo bistva stne kulture

Predvsem nam je nujno potrebno bolj organizirano delo, da bi popolneje doumeli smisel in pomen družbene samozaščite, njene cilje in domet, vsebino in organizacijske oblike. Da pa bi to uresničili, bi bila potrebna popolnejša in bolj organizirana izgradnja, idejne, politične, samoupravne, v določenem smislu pa tudi pravne zavesti ustreznih subjektov naše družbe. To pa zato, ker so v praksi — kot so to dobro opazili in pripomnili tovariši Anton Žgur, Janez Petrovič in Franc Korče — še vedno pojavi nerazumevanja ne samo glede bistva družbene samozaščite, temveč naltimo tudi na razna mnenja, ki zadevajo njeno organizacijsko graditev in način izvajanja v praksi. Tako nekateri družbeno samozaščito neredkokdaj enačijo s splošno ljudsko obrambo in civilno zaščito. So tudi dileme v zvezi s tem, kako naj bi jo institucionalizirali, nadalje kakšen odnos bi morali imeti organi samozaščite do strokovnih varnostnih organov, kako naj bi uresničili koordinacijo med telesni družbene samozaščite na posameznih ravneh.

Prepričan sem, da bi bilo takšnih in podobnih dilem v praksi znatno manj, če bi že samo vse tisto, kar je idejna, politična in pravna podlaga za družbeno samozaščito — začeli od resolucije Zvezne skupščine o družbeni samozaščiti, revolucije X. kongresa ZKJ o nalogah komunistov in ZRVS in družbeni samozaščiti, pa do ustreznih zakonov, sklepov in stališč naših

jemo tudi od naših občanov, da se bodo aktivneje in odgovorneje obnašali proti varstvu splošnih družbenih vrednosti. Naša dolžnost je, da jih zato čimprej usposobimo.

Iz tega lahko po mojem mnenju dosežemo tudi določene razlike v načinu usposabljanja rezervnih starešin za SLO z ene in za družbeno samozaščito z druge strani, čeprav je med njima veliko organizacijskih zvez, je dejal Anton Žgur.

Pri usposabljanju ljudi za SLO je težje, še predvsem na moralnopolitičnih in psiholoških pripravih oziroma na praktičnem poučevanju v raznih spretnostih in pridobivanju neogibno potrebnega strokovnega znanja, katerega cilj je, da se rezervni vojaški starešine navadijo na aktivno in odgovorno vedenje do vseh pojavov, ki bi utegnili ogroziti našo varnost tudi v dobi miru.

Po tej poti lahko torej pridemo do natančnejše določitve vsebine zavesti, oziroma do bistva varnostne kulture, ki bi ga lahko definirali kot skupek spoznanj o virih, oblikah, metodah in nosilcih ogrožanja reda, svobode in neodvisnosti naše domovine v najširšem pomenu te besede, nadalje osebnosti in premoženjske varnosti naših občanov, družbenega premoženja in drugih vrednot naše družbe.

Pravilno in trajno usmerjanje družbene akcije v dvigovanje zavesti o varnosti je izrednega pomena, tako da te aktivnosti ne moremo pojmovati kot nekakšno izolirano vzgojno-izobraževalno kategorijo. Nasprotno, gre za to, da je treba to akcijo razumeti tako, da rabi kot podlaga tudi za oblikovanje te zavesti splošna idejnopolitična in moralna zavest naših RVSS, in jo torej kaže tudi razvijati prav v tem okviru, kot njen sestavni del.

Z drugimi besedami, celotna družbenopolitična in izobraževalna aktivnost pri usposabljanju rezervnih starešin za upravljanje z družbenimi zadevami, gojitve socialistične morale in patriotizma, morajo biti hkrati, v družbeno potrebni meri, prežete tudi z aktivnostjo za usposabljanje vseh občanov naše socialistične domovine za obrambo in zaščito.

Samo na ta način lahko dosežemo pri tej aktivnosti ustrezno kontinuiteto, glavni rezultat česar naj bi bila ustrezna akcija, predvsem v smislu krepitve splošne družbene preventive za odpravljanje vzrokov družbeno negativnih pojavov in vedenja, oziroma zaradi ustvarjanja občutka in navad naših občanov, da so prav sami subjekti najrazličnejše kontrole v naši družbi, pa torej tudi pri varnostnih zadevah.

MILE GOJKOVIČ

Eden od predavateljev — Anton Žgur — med predavanjem o varnostni problematiki v eni izmed novogoriških osnovnih organizacij ZRV S. (Foto: Mile Gojkovič)

POBREŽJE PRI MARIBORU: PRIZNANJA ZRVS — SPODBUDA ZA DELO

„Čudovito se ujemamo“

Osnovna organizacija rezervnih vojaških starešin Pobrežje pri Mariboru je prejela lani ob dnevu JLA Zlato plaketo republiškega odbora ZRVS Slovenije. Prav gotovo, da ne brez razloga, saj je bila v svoji dejavnosti med najboljšimi organizacijami v občini Maribor. Zaradi tega sem se tudi pogovarjal z njenim predsednikom Štefanom KEKOM.

»Priznanje je vsekakor rezultat našega večletnega prizadevanja. Naj povem, da je dejavnost naše osnovne organizacije zelo raznotera ne le znotraj, ampak tudi navzven. Že leta in leta se pojavljamo kot enotna družbenopolitična organizacija tako rekoč vsepovsod. Seveda ne samo na območju naše krajevnne skupnosti, ampak tudi drugod. Naša organizacija sodeluje pri raznih tekmovanjih. Leta 1969 smo v občinskem merilu na orientacijsko-taktičnem tekmovanju ZRVS osvojili prehodni pokal, leta 1974 prav tako in tudi lani. Seveda si vsi skupaj prizadevamo, da bi ga tudi letos, torej v letu 1976. To pa zaradi tega, da bi si ga priborili v trajno last. Na tem pokalu je namreč vgrajeno že kar lepo število dobitnikov, zaradi tega pa je seveda ta pokal toliko več vreden.«

Kaj pa druga področja, recimo mladina?

»Že dlje časa posvečamo vso skrb tudi mladinski organizaciji. Vloženo prizadevanje ni bilo zaman in se že kažejo določeni rezultati. Pritegovali smo jih k sodelovanju, in to jih tudi še sedaj. Poleg ekip rezervnih vojaških starešin že več let ustanovimo vsako leto tudi mladinske ekipe. Tovrstna ekipa je v letu 1974 v občinskem merilu na orientacijsko-taktičnem pohodu dosegla prvo mesto.

Seveda to še ni vse. Lani smo ustanovili strelsko družino, ki danes šteje 140 članov — v občini Maribor je to po številu največja strelska družina, in moram reči, da dosegajo dobre uspehe. Prejeli smo namreč že več plaket in tudi druga priznanja.«

Kaže, da v raznih tekmovanjih, zlasti ob dnevu JLA, sodelujejo tudi vaši občani...

»Tako je. Leta 1974 je na območju naše krajevnne skupnosti sodelovalo 80 občanov, lani pa že več kot 300. Med sodelujočimi niso samo naši člani in občani kot taki, ampak tudi tisti, ki so zaposleni v temeljnih organizacijah združenega dela, v ustanovah in drugod. Lanskoletni dan JLA, pravzaprav dan oboroženih sil, smo proslavili še posebno slovesno. Naši člani in občani so v okviru naše organizacije tekmovali v streljanju z zračno puško, patrolnem pohodu, namiznem tenisu, nogometu in šahu. Za te zvrsti tekmovanja podelimo tudi pokal, brez tega seveda ne gre.«

Čemu je treba pripisati zaslugo za tako množično sodelovanje?

»Samo nam prav gotovo ne. To je zasluga in rezultat skupnega delovanja med krajevno skupnostjo in družbenopolitičnimi organizacijami, kamor prištevamo tudi našo. Naj povem, da delamo tako rekoč z ro-

ko v roki. Oni in mi najdemo čas, da se pogovorimo, kako bi to in ono nalogo izpeljali. Resnično čudovito se ujemamo.«

Ob tem zglednem sodelovanju so verjetno tudi težave?

»Seveda so, določene težave imamo tudi mi, in jih prav tako rešujemo s skupnimi močmi. Pri svojem delu imamo tudi nekatere posameznike, ki hočejo vse to doseženo nekako negirati. Tega seveda nismo veseli. Vendar nas to ne moti, ker smo vztrajni, saj hočemo napredovati.«

Ali želiš, tovariš predsednik, še na kaj opozoriti?

»Vsekakor. Skoraj 90 odst. naših članov sodeluje na tvoren način v vseh družbenopolitičnih akcijah. To se pravi v krajevni skupnosti in drugod. Seveda bi rad ob tem opozoril, da smo poleg izpolnjevanja teh in številnih drugih dolžnosti s pomočjo naših članov veliko storili pri sodelovanju obrambnih priprav v naši krajevni skupnosti. Naši člani precej sodelujejo pri obrambni vzgoji nerazporejenih ob-

Štefan Kek, predsednik osnovne organizacije ZRVS Pobrežje pri Mariboru

članov. Prav tako smo tudi že storili določene ukrepe oziroma priprave ter se dogovorili, kako bi program dela čim boljše izpopolnjevali.

Do svojega dela pa smo seveda tudi kritični, saj se zavedamo, da vsega prav gotovo nismo storili. Naj povem, da je priznanje republiškega odbora ZRVS Slovenije za našo organizacijo velika spodbuda za še boljše delo in že zaradi tega bomo morali storiti še več. Vsekakor smo sposobni reševati še tako zapletene naloge. Naj zato ne izpustim te priložnosti ne da bi se vsem organizacijam in posameznikom naše krajevnne skupnosti iskreno zahvalil za tako uspešno sodelovanje za sedaj in v prihodnje.

DRAGO MIKLAVEC

ZBENA SAMOZAŠČITA

najvišjih družbenopolitičnih organov in vodstev — spremljali tudi z najvišjimi praktičnimi akcijami.

Glavni cilj vseh omenjenih listin in stališč pa je bil, kot je znano, v tem, da je treba varnost in družbeno samozaščito uresničevati kot samoupravno pravico in obveznost delovnih ljudi in občanov, tozgov in drugih upravnih institucij naše družbe.

Na podlagi spoznanja samega pojma družbene samozaščite oziroma njenega bistva in glavnih smotrov je treba nujno razvijati zavest in varnostno kulturo, ki je nujna za aktivno vlogo vseh članov in organizacij ZRVS oziroma subjektov naše družbe. Šele v tem primeru lahko pričaku-

vasjo Selce pod Krnom je ta odred imel svojo bolnišnico. 9. avgusta 1944 je nad vasjo Selce padel intendant bolnišnice Maks Škočir.

Vodja divizijske zobozdravstvene službe je bil zobotehnik Giuseppe Pegan, asistentka je bila zobotehničarka Ivanka Mrak, pomočnik pa zobotehnik Franc Jereb.

V artilerijski brigadi je bil sanitetni referent v avgustu dr. Franci Derganc, za njim je to dolžnost prevzel medicinar Janez Drnovšek, zadnja meseca pred razformiranjem brigade pa je to dolžnost opravljal abs. med. Edo Lavtižar.

V 2. brigadi VDV je bil sanitetni referent medicinar Miklavž Kozak.

6. V diviziji »Garibaldi Natiseo«

Proti koncu leta 1944 se je iz Beneške Slovenije na Cerkljansko premaknila italijanska divizija »Garibaldi Natiseo«. Za njenega sanitetnega referenta je bil tedaj imenovan dr. Antonio Cica-

relli, ki je s svojo ekipo bolničarjev v njej organiziral sanitetno službo.

Od odhoda iz SVPB »Pavle« in iz okrevališča v Peklu februarja 1944 dalje je bil dr. Antonio v Jelovici in pod Ratitovcem, kjer je vodil manjše konspirativne bolnišnice, imenovane »Pokljuka« ter »Stol — 1« in »Stol — 2«. Spomladi 1944 so bile te bolnišnice organizacijsko vezane na SVPB »Franjo«. Po evakuaciji SVPB »Franje« maja in junija 1944 pa je bil dr. Antonio neposredno vezan na sanitetni odsek 9. korpusa. V bolnišnici »Stol — 2« je delal medicinar Branko Štangl-Peter.

Da bi se dr. Antonio kot sanitetni referent divizije lažje znašel na terenu, so mu za pomočnika dali bolničarja Vinka Mozečiča, ki je bil dotlej pomočnik sanitet. referenta v Gradnikovi brigadi. Aprila 1945 je bil Mozečič razporejen v saniteto 31. divizije.

(Se nadaljuje)

je bil bolničar Vinko Mozečič.

V 7. SNOUB »Franceta Prešerna« so se zvrstili naslednji sanitetni referenti: magister farmacije Anton Privšek, dr. Mihael Zemva, dr. Pavel Jamšek, dr. Ivan Hribernik-Matjaž in medicinar Branko Štangl-Peter.

V 16. SNOUB »Janka Premrla-Vojka« so se zvrstili naslednji sanitetni referenti: medicinar Branko Kesič, dr. Franc Podkoritnik-Očka, medicinar Jože Ferjančič-Zef, medicinar Marjan Konšič, ki je bil na tej dolžnosti od poletja 1944 do konca vojne. Z njim sta bila poštvovalna bolničarka Daša in komandir sanitetnega voda Franc Pergar.

V Škofjeloškem odredu je bil sanitetni referent medicinar Polde Hladnik.

V Jeseniško-bohinjskem odredu je bil proti koncu vojne sanitetni referent dr. Ivan Hribernik-Matjaž.

V Idrijsko-tolminskem odredu je bil sanitetni referent bolničar Anton Lister. Ob Gregorčičevem slapu nad

DOPISNIKI NAM POROČAJO

SLOVENJ GRADEC

OKVIRNI PROGRAM ZA LETO 1976

Na seji ZZB NOV Slovenj Gradec so se dogovorili, da bodo letne delovne konference krajevnih ZB NOV v mesecu januarju 1976.

Na teh konferencah bodo člani združenja razpravljali in sklepali o nalogah združenja in članov, sprejeli program dela za tekoče leto in urejali nerešena vprašanja. Obravnavali bodo tudi poročala odbora združenja in nadzornega odbora ter ocenjevali njihovo delo za preteklo leto. V mesecu marcu pa bo imela delovno letno konferenco ZZB NOV Slovenj Gradec.

V prvem polletju 1976 bodo opravili vsa pripravljala dela za izdelavo topografije in registracije spomenikov ter izdelavo vodiča do spomenikov za območje doline.

Krajevne ZB NOV morajo delo povezovali s problemi kraja kjer delujejo oziroma v krajevnih skupnostih, v krajevnih organizacijah SZDL in v odborih SLO ter

stih in družbeno političnih organizacijah, kjer se delovni ljudje seznanjajo z varnostno oceno, ki jo je pred kratkim obravnavala tudi občinska konferenca SZDL. Člani koordinacijskega odbora za družbeno samozaščito pri občinski konferenci SZDL skupaj z vodstvi družbenopolitičnih organizacij sodelujejo pri ustanavljanju odbora za družbeno samozaščito v temeljnih samoupravnih skupnostih.

Idrijska krajevna skupnost je pred letom dni organizirala strokovno službo za področje civilne zaštite, SLO in družbene samozaščite. Sekretar skupnih služb je Franc Mohorič, ki tudi koordinira dejavnost le teh v krajevni skupnosti.

IGOR BONČINA

MARIBOR

USPELA LETNA KONFERENCA

Dne 19. t. m. je imelo Združenje borcev NOV Joco Zagernik svojo letno delovno konferenco.

V drugih letnikih gimnazije v Novem mestu pripravljajo dijaki srečanja z našimi književniki, ki so aktivno sodelovali v NOB. Pred kratkim so se pogovorili s pisateljico Vido Brest, ki je opisala nekaj dogodkov iz osvobodilnega boja in jih popestrila tudi z nekaj anekdotami.

BOJAN RADOVIČ

zastopati najnaprednejša stališča pri urejanju krajevne politike in samouprave.

Glavne naloge pa bo občinski odbor izvajal preko predsedstev in svojih komisij o čemer bomo posebej pisali.

ADOLF ANKON

IDRIJA

USTANAVLJANJE ODBOROV ZA DRUŽBENO SAMOZAŠČITO

Idrijska krajevna skupnost je v sodelovanju z oddelkom za narodno obrambo in občinskim odborom Rdečega križa organizirala tečaj prve pomoči.

Tečaja so se udeležile ženske in dekleta, ki so po programu civilne zaštite krajevne skupnosti razporejene po posameznih rajonih. Pridobijeno teoretično in strokovno znanje jim bo koristilo tudi v organizacijah združenega dela in področju samozaščite in prve pomoči.

60 žensk se je udeležilo dvajseturnega tečaja, 30 pa se jih udeležuje, 80-urnega tečaja, ki se bo končal predvidoma konec meseca februarja.

Tako v idrijski krajevni skupnosti kot v celotni idrijski občini poteka v tem času živahna razprava v TOZD, krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupno-

Poročilo, ki ga je podal zelo zgoščeno predsednik Stane CERMELJ, je zajelo najvažnejše dogodke. Dotakniti se je tako mednarodne politike kakor tudi neuvrščanja in popuščanja. Nadalje je nakazal delo nekaterih škodljivih pojavov, kot so oživljanje informiroja, tako imenovana »nova komunistična partija«, šovinizem, o kritikanstvu na nepravem mestu in skrivljanje resnice. Iz njegovega poročila povzemamo bistveno misel, da moramo čuvati tradicije NOV, tovarštvo in tesno sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami. Med drugim je rekel, da ne smemo borci nikomur, pa če tudi bi bil to najvišji organ družbenopolitične organizacije, dovoliti, da nas BORCE REVOLUCIJE imenujejo biveše borce, kajti vsakomur mora biti jasno, da smo borci bili in bomo ostali.

Od 293 članov, ki so trenutno v tej organizaciji evidentirani je 110 članov v odborih drugih družbenopolitičnih organiza-

**TUDI VI
DOPISUJTE
V NAŠ ČASNIK**

cij, med delegati in v svetu krajevne skupnosti.

Razprava po poročilu je pokazala, da smo borci pripravljani tesno sodelovati z vsemi, ki so voljni sodelovati z nami. Pripravljani smo razvijati delegatski sistem.

V svojem poročilu je predsednik rekel, da našo družbo in s tem v zvezi tudi našo organizacijo čakajo velike naloge. S težavami in navzkrižji je treba vedno računati v vsakem razvoju, zlasti tako dinamičnem kot je naš in v tako zapletenih mednarodnih razmerah kot so današnje. Prav v razreševanju teh razmer je pot nadaljnjega napredka. To pa nujno terja še večje prizadevanje vseh sil družbe pri krepitvi delavskega razreda kot glavnega povezovalnega dejavnika naše dežele, nadaljnji izgradnji jugoslovanske socialistične samoupravne skupnosti.

ZZB NOV mora podpreti vse akcije, ki stojijo pred organizacijo ZK, SZDL in drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v krajevni skupnosti.

Kakor je bilo minulo leto prežeto z jubilejem zmage nad fašizmom, tako mora biti leto 1976 prežeto z duhom vstaje, je zaključil tovariš Cermelj.

MARJAN POLJANSEK

SLOVENJ GRADEC

SKRB ZA SPOMENIKE

Na seji ZZB NOV v Slovenj Gradcu so ugodno ocenili delo za preteklo obdobje in sprejeli program za leto 1976. Več ali manj so delale vse komisije, najbolj pa komisija za spomeniško dejavnost. Ta je vzdrževala in obnovila vrsto grobišč in spomenikov. Na novo je postavila 8 spominskih plošč. Tako je na območju občine evidentiranih 24 spomenikov in grobišč ter 15 spominskih plošč. Osrednja naloga odbora pa je bila organizacija proslav v okviru 30-letnice zmage, v katerih je sodelovalo 11 krajevnih organizacij ZB NOV.

ZZB NOV si že nekaj let prizadeva, da bi rešili še nekatera vprašanja, ki terjajo dokončno oddolžitev padlim borcem. Tako bodo na domačiji Kolander v Stražah pri Mislinji odkrili spominsko ploščo, ker so od te domačije padli 4 člani družine, sama domačija pa je bila partizanska javka. Hrabremu komandantu Tomšičeve brigade MURATU, ki je padel v boju, bi se bilo treba oddolžiti z odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši. Prav tako bi bilo potrebno postaviti spominsko ploščo na Selah, kjer je bil sprejet sklep o ustanovitvi Zidanske brigade. Odkriti pa bi tudi morali spominsko obeležje na kraju, kjer je deloval pokrajinski komite KP. V Mislinji naj bi odkrili spomenik 74 domačinom in 80 borcem iz drugih republik, ki so v tem kraju darovali življenja za svobodo.

Spominsko ploščo naj bi odkrili tudi v Šmartnem, kjer je bilo v letu 1941 taborišče.

ADOLF ANKON

RAVNE NA KOROŠKEM

LETNA KONFERENCA VOJNIH INVALIDOV

V decembru so se zbrali člani krajevne organizacije vojaških invalidov na redni letni konferenci.

Pregledali so delo v minulem letu. Osnovna naloga je bila skrb za onemogle člane. V ospredju je bila tudi razprava o položaju vojaškega invalida v današnjem času. Iz leta v leto se invalidska zakonodaja izboljšuje, zdaj pa so predvidene še dopolnitve temeljnega zakona o vojaških invalidih. Ob dnevu žena so se spomnili ostarelih članic, jih obiskali in jim predali skromna darila. Kot vsako leto so organizirali izlet za člane organizacije. Ogledali so si Doberdob in se poklonili spomenu padlim Slovincem v I. svetovni vojni. Izleti pa so edina rekreacija, ki se je lahko udeležimo vsi člani invalidi, zato je bila prav izletom namenjena široka razprava.

V poročilih in razpravah so dali tudi veliko poudarka 30-letnici osvoboditve ter ohranjanju in prenašanju tradicij NOB na mlade. Razpravljali so tudi o mednarodnem položaju in o vprašanju naših rojakov na Koroškem. Obsodili so sovražno dejavnost iz tujine in informbirojevcev.

Konferenci so prisostvovali tudi predsednik Komisije za dejavnost VI pri Občinskem odboru ZZB NOV Ravne na Koroškem, predstavniki ZB, SZDL, Društva upokojencev in KS Ravne na Koroškem.

Posebej se zahvaljujejo vsem družbenopolitičnim in gospodarskim organizacijam v občini, ki jim pomagajo, še posebej pa velja zahvala Železarni Ravne.

Zahvaljujemo se tudi oktetu TRO iz Prevalj, ki je s svojim pevskim programom obogatil našo konferenco.

ANGELA VRABIC

IZ NASIH KRAJEV

LJUBLJANA — Zveza tabornikov Slovenije, ki je bila ustanovljena pred 25 leti, je pred nedavnim prejela red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, s katerim jo je odlikoval predsednik Josip Broz Tito. To priznanje je dobila za uspehe, ki jih je dosegla pri ustanavljanju taborniških organizacij, kakor tudi za spodbujanje socialističnega patriotizma ter bratstva med našimi narodi in narodnostmi. Navzoči so bili številni predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

Član republiškega izvršnega sveta Marjan Lenarčič bere utemeljitev odlikovanja Zvezi tabornikov Slovenije. Prvi z desne je predsednik te organizacije Zdravko Krivina.

☆

PTUJ — ZZB NOV Ptuj je lani priredila večdnevni izlet v Bosno in Hercegovino. Najprej so obiskali muzej in spomenik v Jasenovcu. Nato so šli na Kozaro in v Jajce ter dalje v Sarajevo. Bili so tudi v Tjentištu. Daljši premor so imeli še v Mostarju, kjer so obiskali veličastni spomenik. Med potjo so videli še Šibenik, slapove Krke in mesto Knin, od koder so nadaljevali pot v Drvar. Med povratkom so videli tudi Bihać, Plitvička jezera, Zagreb in spomenik Matiji Gubcu.

MILAN FERK

☆

GORNJA RADGONA — Pred dnevi je imela ZZB NOV Gornja Radgona prvo sejo v tem letu. Na dnevnem redu je bil pregled dela v letu 1975. Odbor in predsedstvo sta s pomočjo komisij in krajevnih ZB v glavnem uspela izvesti programirane naloge. Na seji so sprejeli tudi program za letošnje leto. Svoje programe sprejemajo tudi krajevne organizacije. Vse organizacije zdaj intenzivno sodelujejo pri pripravah za izvedbo nedobročinskega in krajevnega referenduma, ki je namenjen zbiranju denarnih sredstev za gradnjo bolnišnice, vrtcev in telovadnic.

S. J.

☆

KOMENDA — Zveza rezervnih vojaških starešin je v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami pripravila zelo lepo uspešno počastitev dneva JLA. Nastopili so učenci osnovne šole in člani pevskega zbora Davorin Jenko. Dva člana ZRVS, tovariša Atanasov in Završnik, sta prejela občinsko priznanje za uspešno delo v obrambnih pripravah. Do zadnjega kotečja napolnjena dvorana je potrdila, da so tudi ljudje na podeželju željni kulturnih dobrin. Prireditve je pokazala, da ni težko uresničiti še tako zahtevne naloge, če jih opravljamo z združenimi močmi.

A. K.

☆

LJUBLJANA-DRAVLJE — Člani ZB NOV Dravljice so lani priredili dva poudarna izleta. Obiskali so Kumrovec, saj so za spominski dom prispevali milijon starih dinarjev. Drugi izlet pa je bil namenjen spominski kostnici v Gonarsu. Med potjo so se ustavili v Doberdobi, nazaj grede pa so si ogledali še mesto Videm (Udine). Na oba izleta so se odpeljali z dvema avtobusoma.

STANKO SKOČIR

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● BRANIK

Dne 2. februarja 1944 so Nemci požgali vas Branik.

● GORISNICA

Dne 4. februarja 1945 so partizani in terenski aktivisti razbili sovražnikovo postojanko v tem kraju.

Partizanski tiskar Franci Gorše

Vedno bolj se redčijo vrste naših borcev. To je razvidno tudi s strani TV-15. Zadnji dan lanskega leta smo v Ljubljani pokopali Francija Goršeta, partizanskega tiskarja. Smrtno se je ponesrečil v gorah, star komaj 45 let. Radi smo ga imeli vsi in zato bi želel obuditi spomin nanj z nekaj vrsticami.

Kot politični preganjanec sem leta 1936 prišel v Borovce na Kočevskem. Med učenčki prvega razreda je bil tudi Franci. Pet let sva bila skupaj. V teh letih so nas spremljali dogodki, ki so ustvarjali politično napetost. Nacistična propaganda med kočevskimi Nemci se je pojavljala tudi v šolah. Otroke slovenskih staršev in mene so nenehno izživali, to pa je v otrokih vzbujalo odpor in utrjevalo narodno zavest. To je bila velika šola, ki je pripravljala mladino na poznejši narodnoosvobodilni boj. Franci je bil med njimi.

V letu 1941 so Slovenci na Kočevskem znali izbrati pravo pot. Ko sem leta 1942 vrnil na Kočevsko, sem se v Borovcu seznanil z učiteljem Viktorjem Mokorelom-Zmagom, ki se je tedaj zatekel kot begunec. On je prevzel vse moje nekdanje učence. Tudi Franci je bil med njimi. Ko so Italijani zažgali borovsko šolo, je Zmago nadaljeval s poukom v partizanski šoli v gozdu pod Krempo. Pionirji so tam spoznavali partizansko taktiko in pomen kurirjev. Marsikateri med njimi je to znanje uporabil s pridom in rešil življenje borcem in aktivistom. Franci je mnogokrat opravljal kurirske posle. Njegov oče je delal pri sedežu OF v okolici Rave, aktivno je sodelovala tudi njegova mama, in tako je tudi Franci kmalu postal skojevec. Ko sem februarja 1945 prišel v partizansko tiskarno Triglav pod Goteniškim Snežnikom, kjer sem prevzel posle korektorja pri Slovenskem poročevalcu, sem med stavci zagledal Francija. Z veseljem se spominjam tistega srečanja, kajti poleg Francija sem našel še tri svoje učence iz borovske šole. Vsi so bili skojevci. Skupaj sva odšla v Belo krajino, potem v Zadar in sredi maja 1945 v osvobodjeno Ljubljano. Po vojni sva se spet srečala na zboru partizanskih tiskarjev v Kočevski Reki in drugič še v Kočevju. Takrat mi je pripovedoval, da si je ustvaril družino in da opravlja svoj tiskarski poklic pri sekretariatu za notranje zadeve.

Vsem, ki smo ga poznali, bo ostal živo v spominu.

M. TRATAR-UČO

REŠITEV KRIŽANKE

Vodoravno: ŽNIDARŠIČ LETOVALKA ETAMIN SR BOLEZEN ONO EAK LOZ KARO KOVINOPLASTIKA LIKER STATOR IZANEC RASA TG IRIANKA RUDOLF ART HRIBAR EA AO JANEZ EKRAK AKRA HACE APO BAT LE SORA NERJAVEČI POMIVALNIK PERON IME ALAN OKEL RIS AB KT DNEVNIK KATRA

Nagrade — tovarne športnega orodja ELAN iz Begunj na Gorenjskem prejmejo:

1. Davor RADIČ, Neubergerjeva 2, 61000 Ljubljana — 1 par smučí JET, montirane s Thunder s.
2. Miran ŠIFRER, Zabnica 26, p. 64209 Zabnica — 1 par smučí BLUE FLEX
3. Ivan PLANINŠEK, Korpule 7, p. 63240 Šmarje pri Jelšah — MINI SKI komplet z vezmi in palicami.

Nagrajencem čestitamo — nagrade pa bodo prejeli direktno iz tovarne ELAN.

UPRAVA

IMELI SMO LJUDI

Stanko Knap

V Kopru so 7. tm. pokopali Stanka Knapa, rojenega v Idriji leta 1924. Bil je borec Tolminsko-idrijskega odreda in reledne postaje 7. Po osvoboditvi je bil kurir PNOO za Primorje in Trst. Prejel je dvojne odlikovanj.

Anton Rijavec

Dne 23. novembra je v 65. letu starosti preminul Anton Rijavec s Šentviške gore na Tolminskem. Dolga leta je služboval kot radijski telegrafist na italijanski vojni ladji. Junija 1942 so ga v Šibeniku aretirali in izročili posebnemu sodišču v Rimu. Razpad Italije je dočakal v tržaškem Coroneu. Do osvoboditve je bil obveščevalec. Kot takšen je deloval tudi v domobranskih vrstah v Tolminu, od koder je moral pobegniti v partizane. Za sodelovanje v NOB po kapitulaciji Italije je imel priznano dvojno štetje let.

Oton Golob

V Portorožu je 24. decembra umrl Oton Golob. Rodil se je leta 1917 v Podgradu. Med vojno je bil interniran v Gonarsu in Trevisu, po razpadu Italije pa je vstopil v Ljubljansko brigado. Potem so ga ujeli Nemci in odgnali v taborišče pri Minsku. Od tam je pobegnil in se februarja 1944 priključil partizanskemu odredu Mazar v severovzhodni Poljski. Septembra 1944 so ga spet konfinirali Rusi. Bil je rezervni kapetan JLA.

Tone Jančar

Na iganskem pokopališču so se 15. decembra za vedno poslovili od Tonea Jančarja-Cigota, borca Slandrove brigade in Kamniško-zasavskega okrožja. Umrl je v starosti 67 let. Do vstopa v partizane leta 1943 je deloval kot aktivist.

Franc Jesenšek

V Krškem so 13. tm. pokopali Francja Jesenška. Rodil se je v Zagorju ob Savi pred 70 leti. Naselil se je v Krškem, ob okupaciji pa se je umaknil v rojstni kraj. Najprej je bil aktivist, leta 1943 pa je odšel v partizane. Bil je odlikovan.

Rudolf Pačnik

V Podgorju pri Slovenj Gradcu so se 15. decembra zadnjič poslovili od Rudolfa Pačnika. Rodil se je leta 1901 v Spodnjem Razboru. Njegov mlin ob Suhadolnici je imel tudi za partizane. Aktivno je začel pokojni sodelovati v NOB v letu 1944.

Marija Žnidarič

V domu onemoglih v Muretincih pri Ptujju je 23. decembra umrla Marija Žnidarič. Rodila se je v Dornavi pred

91 leti. Njen sin Tone, ki je umrl za posledicami nesreče decembra 1944 v Beli krajini, je bil španski borec, član pokrajinskega komiteja KPS za Stajersko, komandant 15. belokranjske brigade in nazadnje načelnik štaba 18. divizije.

Franc Ajtnik

V Razboru so 4. decembra pokopali Franca Ajtnika. Rodil se je v Avstriji pred 70 leti. Zaradi sodelovanja s partizani so ga Nemci leta 1943 odgnali na Ravne in od tam na prisilno delo v Nemčijo.

Franc Gorše

Tik pred iztekom minulega leta so na ljubljanskih Zalah pokopali Franca Goršeta. Rodil se je pred 45 leti na Kočevskem. Že kot otrok je okusil sovražnost nemških sosedov, pred besom italijanskih fašistov pa se je moral leta 1942 skupaj s starši zateči k partizanom. Po osvoboditvi je bil vesten delavec RSNZ in marljiv sodelavec družbenopolitičnih organizacij v Savskem naselju.

Jože Ujčič

Na pokopališču v Zazidu so se 13. tm. za vedno poslovili od Jožeta Ujčiča. Rodil se je pred 69 leti. Od leta 1942 je aktivno sodeloval kot terenski aktivist. Kot zavednega Slovenca so ga fašisti zaprli že leta 1929. Leta 1944 so ga ponovno zaprli, pa jim je pobegnil iz postojanke v Podgorju. Vsak borec Istrskega odreda ga je dobro poznal.

Albert Podlogar

V Semniku pri Izlakah je 21. decembra preminil borec Albert Podlogar. Star je bil 55 let. Z narodnoosvobodilnim gibanjem je začel sodelovati leta 1941. Nemci so ga aretirali in poslali v Mauthausen. Vrnil se je pred koncem vojne in se vključil v dolenski odred, pozneje pa je bil še v odredu KZ. Bil je odlikovan.

Ivan Dulc

Dne 30. decembra so v Starem trgu pri Kočevju pokopali Ivana Dulca, starega 54 let. Rodil se je v Karlovcu, pred vojno pa je živel na Dvoru pri Žužemberku. Spomladi 1942 je odšel v partizane. Do osvoboditve se je bojeval po Dolenjskem in Primorskem. V partizanih je izgubil dva brata, v roški ofenzivi pa so mu italijanski fašisti ubili očeta.

Franc Razpet

Na Ovišah pri Podnartu so 8. t. m. pokopali Franca Razpeta. Rodil se je leta 1908 v Podbrezju. V NOB je aktivno sodeloval od junija 1942 do osvoboditve. Do konca je ostal aktiven sodelavec družbenopolitičnih organizacij.

Filip Kulterer

Pred letom dni je preminul Filip Kulterer, Maistrov soborec v bojih za našo Koroško. Od tam je bil doma, toda po nesrečnem plebiscitu se je naselil v Jugoslaviji, kjer je opravljal veterinarski poklic. Spominjajo se ga soborci iz Celja.

Alojz Simsič

V Kromberku pri Novi Gorici so se 24. decembra za vedno poslovili od 63-letnega Alojzija Simsiča. Bil je ena izmed žrtev fašistične raznarodovalne politike. Ob prihodu zveznikov na Sicilijo v juliju 1943 je poiskal pot v vrste NOV. Postal je pripadnik letalskih enot NOVJ, zraven tega pa je postal član Kosovelovega pevskega zbora. Do prerane smrti je sodeloval v moškem pevskem zboru Soča.

Srečko Gerbec

V Kanalu ob Soči so se 6. tm. za vedno poslovili od borca Srečka Gerbeca. Rodil se je leta 1914 v Bevčarjih pri Kambreškem. Leta 1941 je bil vpoklican v italijansko vojsko. Junija 1943 so ga premestili v posebni bataljon na Sardiniji. Kmalu se je povezal z NOV. Zatem je postal borec 3. prekomorske brigade in v 31. diviziji je sodeloval pri osvoboditvi Trsta.

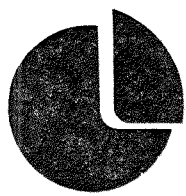
Jože Kapelj

Zadnji dan lanskega leta so se člani ZB NOV »Oskar Kovačič« iz Ljubljane poslovili od Jožeta Kaplja. Rodil se je leta 1909 v Pivki na Krasu. Pred fašisti se je kot mladenič umaknil na Rakek, potem pa v Ljubljano, kjer se je med vojno vključil v NOB.

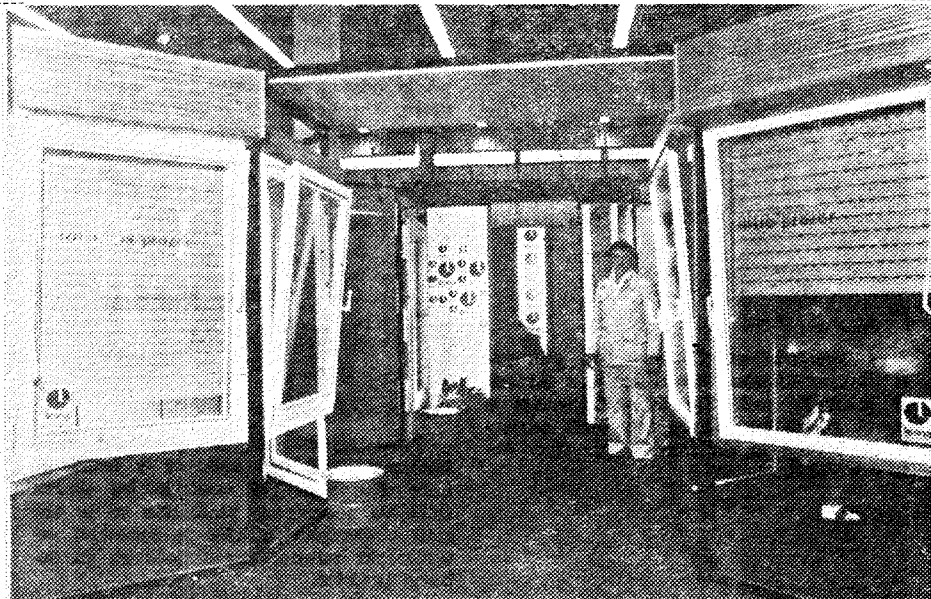

Vinko Šepca

Na pokopališču v Dobovi so se 11. tm. za vedno poslovili od Vinka Šepca. Rodil se je leta 1907 v Velikem Obrežu pri Dobovi. Aktivno je sodeloval v NOB od septembra 1943.

lesna
gozdarstvo in lesna
industrija o. sol. o.
slovenj gradec

Vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- Zagrad lesni glavci, ladijski pod, masivne obloge, razni tehnični les ter drogove za vode.
- SliktO-suhomontazna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vije notranje prostore, stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd.
- Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo.
- Kriko in podboji sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRIO okna - podboji iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim krikom, ki je zastekleno s termozasteklenim steklom. Okno je izdelano po licenci zahodnonemške firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- IZOTIR okna so v celoti izdelana iz žaganega lesa smreke, jelke (kriko in podboji), ter prav tako zasteklena z izolacijsko sipo. Izdelujemo jih v beli izvedbi (pleskana) ter v naravni izvedbi (sandolins).
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in koto. So robno ali nerobno furnirane, s furniranim ali nefurniranim peresom, ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. V dopolnilnem programu imamo strukturirane - lužene obloge, izdelane iz furnirane iverne plošče. Lužene so v različnih barvnih odtenkih. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor. Iščijo različnih barv in lesnih desenov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zapadnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Mislinji, Crni, Cravogradu, Ravnah in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Nase kvalitne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v prodajalnah Slovenijalesa, Lesnine in v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

ZAKAJ FRUCTA JUICE NI SLABŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker ne vsebuje ničesar, kar ni že v sveže iztisnjenem pomarančnem soku. Je brez dodanega sladkorja, nerazredčen, brez vsakršnih konzervantov, aromatoz ali drugih dodatkov. Fructa juice je preprosto čist, pasteriziran pomarančni sok. Embaliran je v praktični in popolno zaščiteni hupa embalaži, ki ne daje soku nikakršnega priokusa.

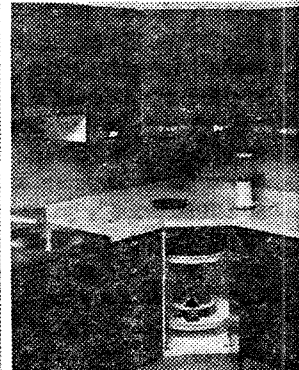
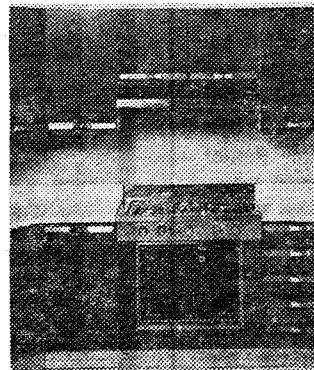
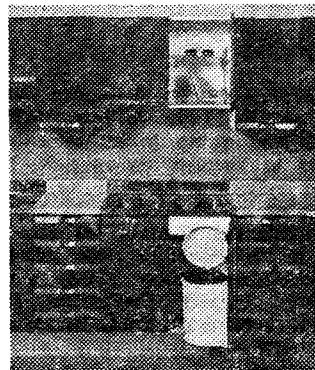
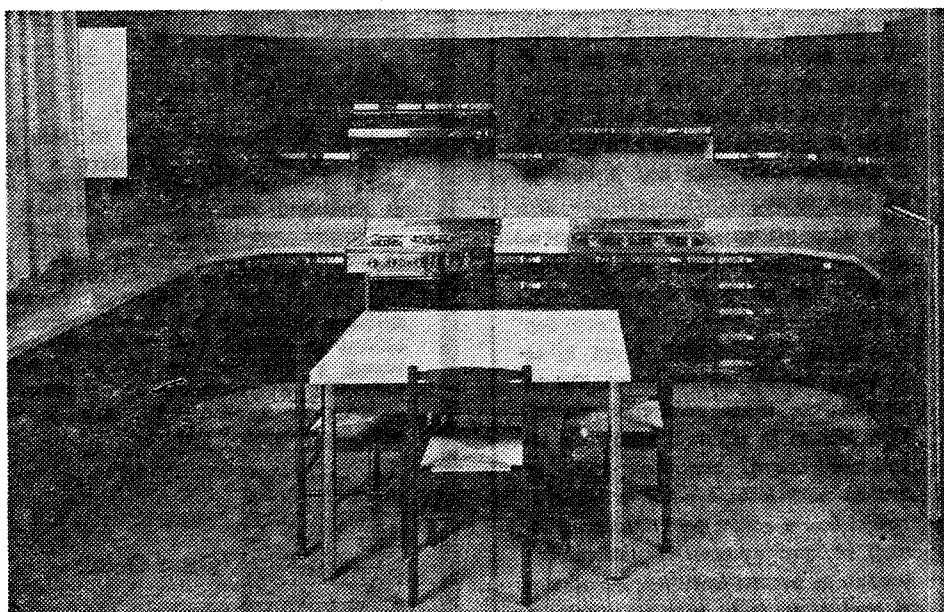
ZAKAJ JE FRUCTA JUICE BOLJŠI OD DOMA IZTISNJENEGA POMARANČNEGA SOKA?

Zato, ker je iztisnjen iz dozorelih sveže obranih pomaranč, kakršne najdete samo na sončnih plantažah Braziliije in Blüznjega vzhoda.

Zato, ker sveže iztisnjen sok takoj globoko zamrznejo in zato med transportom ne izgubi prirodnosti in vitaminov. V Fructa juiceu je več vitaminov kot v ustreznih količinah soka, iztisnjenega iz umetno dozorelih pomaranč, ki so bile obrane že pred meseci.

Zato, ker 2 deli Fructa juicea vsebuje sok pol kilograma pomaranč, 7 deli Fructa juicea kolikor ga je v hupa embalaži, pa sok skoro dveh kilogramov pomaranč in ker je preprosteje odpreti hypo, kot pa iztisniti 15 pomaranč.

Zato, ker je cenejši!

KUHINJA LUCIJA NOVA SREČA ZA SKUPNO ŽIVLJENJE

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino - nov ambient za nov način življenja. Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.

TOVARNA POHIŠTVA

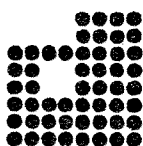
AJDOVŠČINA - JUGOSLAVIJA - TELEFON 065-73010/73011 - TELEX: 34340

SLOVENIJALESA

LESNO KEMICNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

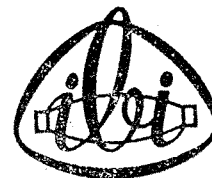

Dolenji
Logatec
tel. 74-260

proizvaja

- vezana okna in balkonska vrata
- enojna okna sodobnih dimenzij in balkonska vrata z izolacijskim steklom
- plastificirane profile in eslinger rolete
- kolonial stole raznih tipov in barv in druge proizvode drobnega pohištva

Industrija bombažnih izdelkov-Kranj

ZIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Industrija bombažnih izdelkov Kranj proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in jacquard gradle.

Čenjenim odjemalcem se priporočamo.

Kako dolgo se bom...

Oni dan, od tega je minilo že skoraj dva meseca, sem po svojem telesu opazil drobne rdeče pike. Stvar sama po sebi niti ne bi bila tako huda, če ne bi imela te slabe lastnosti, da je srbela. Mogoče je alergija na pralni prašek, na deodorans..., mogoče sem spet pojedel eno izmed toliko reklamiranih mesnih konzerv?

Minil je teden, dva, preden me je žena prepričala, naj grem k zdravniku. O, groza, tja, sem se prestrašil. Saj lahko dopust pametneje iz koristim!

V čakalnici ambulant sem si od-

dahnil, saj je bilo pred mano le kakšnih deset ljudi. Verjetno bo res alergija, je menil zdravnik. Pojedel sem dozo kalcijevih tablet, a nadloga se ni hotela umakniti. Ko sem se drugič prebil v ambulanto, sem dobil Scabiotox. Sem res garjev, me je spreleteo. Mazal sem in mazal, učinek vsega pa je bilo le to, da sem »prijetno« dišal. Pri tretjem poskusu sem dobil napotnico k dermatologu.

Na polikliniki so me naročili čez teden dni. Poskusim v Železničarskem domu, sem si rekel. Ker delajo le dopoldne, sem z dovoljenjem »ušel« iz službe in bil v ambulanti malo pred poldnevom. Ker že nekaj časa v ordinaciji ni stopil nihče, iz nje pa tudi ni bilo nikogar, sem se ojunatil in potrkal. Uslužbenka me je nekoliko presenečena pogledala, saj je baje že povedala, da ne bodo več sprejemali. Poskušal sem ji razložiti, da sem prišel k zdravniku, a mi očitno ni uspelo. Po kratkem posvetu z zdravnico, verjetno je ta imela zelo važen telefonski pogovor, me je poskušala prepričati, da imajo še deset naročenih, a čudno, v ambulanti na dermatologa ni čakal nihče. Svetovala mi je, naj pridem naslednji dan ob osmih zjutraj. Takrat imam vendar službo. Že danes sem prej odšel, sem presenečen povedal. Saj imate pravico, me je potolažila. Čudno, da se tega nisem že prej domislil.

Zaman sem zgubljal čas in kršil delovno disciplino. Ne vem, ali me niso marali zato, ker so čakali na »tistih deset« ali zato, ker čakalnica ni bila polna. Ostanem mi le tolažba, da se lahko še vedno veselo praskam tam, kjer me srbi. Urban

PREBERITE

JAVITE SE!

Pozivamo borce, ranjence, osebe in nekdane politične delavce na terenu, ki so med narodnoosvobodilnim bojem sodelovali pri gradnji in vzdrževanju naslednjih bolnišnic: »Jakob Završnik«, »Svoboda«, »Lidija«, »Arnošt« in »Vršček«, ki so bile v dolini Idrije med vasmu Kuščarji, Rute, Podsel, Kombreško, in tudi v oddelku bolnišnice pod vasjo Nozno v Brdih ter drugih sanitetnih javkah zahodno od Soče, da se pismeno javijo na naslov: dr. Ernest Berke,

61000 Ljubljana, Kogojeva 1, ali na telefon: 56-808.

POJASNILO

K članku Lojzeta Umeta »Tržiški prostovoljci za severno mejo«, ki je bil objavljen v predzadnji številki, smo dolžni nekaj pojasniti. V četrtem odstavku je treba poudariti, da so med šestinpetdesetimi prostovoljci bili večinoma Jeseničani, v zadnjem odstavku, kjer je omenjen nemški kapital, pa je treba dodati tudi Tržič. Napaka je nastala tudi pri zapisu imena Jože Šter in pri Andreju Tišlerju, ki je moral v Dachau, a ni tam umrl. Avtorju in prizadetim se za nastale napake opravičujemo.

UREDNIŠTVO

SAMOUPRAVNA STANOVANJSKA SKUPNOST LJUBLJANA

Komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

OBJAVLJA

v skladu z določilom 8. člena Odloka o načinu upravljanja s sredstvi družbene pomoči v stanovanjskem gospodarstvu za udeležence narodnoosvobodilne vojne in načinu reševanja stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

LISTO UPRAVICENCEV ZA DODELITEV USTREZNIH NAJEMNIH STANOVANJ:

Občina Ljubljana-Bežigrad

1. Anželj Ana, Podmilščakova 11
2. Baravelli Bruno, Matjaževa 11
3. Eržen Julka, Linhartova 47
4. Gradišar Ana, Nade Ovcakove 9 a
5. Hraš Marija, Linhartova 100
6. Orehek Alojz, Dermotova 15
7. Rihar Erna, Livarska 3
8. Rutar Erna, Belokranjska 6
9. Rešek Vida, Majaronova 12
10. Stanič Sonja, Majke Jugovica 6
11. Stular Ana, Okrogarjeva 2
12. Trojar Bogdan, Vojkova 10
13. Učakar Drago, Ahipova 18
14. Vinetič Olga, Rožanska 6
15. Vrhovec Ivan, Topniška 68
16. Zagorec Pepca, Lužiska srska 7
17. Zupanc Ignac, Serikova 13

Občina Ljubljana-Center

1. Babič Olga, Zrinjskega 3
2. Bernetič Stanislav, Resljeva
3. Filipič Rozalija, Kotnikova 12
4. Filipič Vladimir, Titova 23
5. Golouh Vitomira, Hirska 14
6. Jane Marija, Križevska 6
7. Jajčanin Milorad, Salendrova 4
8. Kastelic Vera, Rimska 6
9. Kobal Miroslav, Gosposvetska 1
10. Kočar Ivan, Gornji trg 40
11. Kovč Martina, Gradišče 11
12. Korenjak Anton, Titova 23
13. Linc Alojz, Gosposvetska 6
14. Možina Čiril, Poljanska 33
15. Mladič Pavla, Dvorčakova 12
16. Möderdorfer Vinko, Močnikova 10
17. Pogačar Jože, Poljanski nasip 48
18. Rebolj Angela, Moše Pijade 25
19. Regina Olga, Zivinozdravska 2
20. Rebulja Ida, Zupančičeva 5
21. Rupar Franc, Trdinova 2
22. Stante Jurij, Čufarjeva 17
23. Sotlar Apolonija, Trubarjeva 51 a
24. Svoljšak Jernej, Potrčeva 10
25. Zevnik Andrej, Miklošičeva 15
26. Znidaršič Jože, Gosposka 4

Občina Ljubljana-Moste-Polje

1. Danilovič Zivojin, Zakotnikova 1
2. Glavnik Franc, Hradeckega 74
3. Jančič Florjan, Zelena jama
4. Krnec Jožefa, Pot na labor 17
5. Lipušček Anton, Rojčeva 3
6. Mesec Angela, Pokopališka 18
7. Mezek Anica, Cesta v Smartno 41
8. Mihelič Jože, Vide Pregarc 22
9. Nikolič Borivoj, Zg. Kašelj 4
10. Per Janez, Kvedrova 14
11. Slapar Marija, Zakotnikova 1
12. Uhan Ivan, Perčeva 13
13. Zamida Rudi, Litijška 6

Občina Ljubljana-Siška

1. Bleneli Ivo, Malgajeva 14
2. Cerar Ivana, Gosposvetska 21
3. Jančar Jakob, Ruska 13
4. Kapun Dušan, Jesenkova 1
5. Košalin Jože, Celovška 341
6. Krnel Kristijan, Maurerjeva 4
7. Muhar Zdenko, Sišenska 36
8. Perčič Slavko, Celovška 107
9. Pervanje Elvin, Česnikova 24
10. Podlogar Edo, Sišenska
11. Popelar Franc, Celovška 364
12. Rajer Alojz, Majde Vrhovnikove 28
13. Sarbek Ludvik, Kmečka pot 3
14. Šfilgoj Marjeta, Černetova 4
15. Vogrinčič Vida, Podutiška 24

Občina Ljubljana-Vič-Rudnik

1. Avsec Franc, Rožna dolina c. 19-3 A
2. Berdon Alojz, Skofljica 43
3. Česnik Karla, Jamova 33
4. Dolinšek Vida, Galjevica 55
5. Knez Marija, Večna pot 73
6. Mencej Pepca, Peruzzijska 3
7. Mihelič Cveto, Opekarska 18
8. Mikuš Marija, Svabičeva 15
9. Petras Franc, Svabičeva 15
10. Pizato Anton, Levčeva 11
11. Rožič Peter, Galjevica 198
12. Tomassini Leonardo, M. čolnarska 10
13. Tomšič Peter, Cesta na Bokalce 7 J

Komisija je upoštevala v listi vse tiste udeležence NOV, ki nimajo primerne stanovanja. Pripombe na objavljeno listo bo sprejemala komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV (Ljubljana, Komenskega 7) vključno do 6. 2. 1976.

Zahtevki za zamenjavo stanovanja v listi niso upoštevani in se bodo reševali posebej v okviru možnosti z občinskimi samoupravnimi stanovanjskimi skupnostmi.

7D

● KRATKA REPUBLIKA
V DOLGEM ŽIVLJENJU

● BOKELJSKI RDEČI
PRAPORI

Moj sin! Moj fant!

kako so nekoč, po dolgem nočnem maršu, polegli, Boris pa je bil na straži. Bili so na smrt utrujeni in tudi njega je zmanjkalo, preseglo je njegove moči. Zaspal je na straži, Svabi pa so jih hajkali.

Bil je obsojen na smrt in ko je stal pred puškami svojih tovarišev, so se ti vsi kot eden zavzeli zanj. Pomiloščen je moral potem nositi za kazen pol leta poleg vse svoje opreme še velik kuhinjski lonec. In nekoč, ko so jih Nemci spet hajkali visoko gori v planinah in jih v svoji premoči stisnili na rob prepa, kjer se ne bi mogli izvečti, se je Borisu odrgala vrstica na hrbtu in posoda se mu je skotalila z velikim trudenjem po skalah navzdol. Bilo je, kot da se podira svet. Trušč je zmedel Nemce, tako da so zašli s prave poti in jih zgrešili.

»Boris nas je rešil smrti!«

In na dan njegove smrti je rešil svojega prijatelja, mladega, čokatega fanta — soseda. Stopal je za njim in on za glavno višji je prestregel rafal, ki bi drugače preresel njegovo.

Vse to se je zgodilo, ko je bila nemška zver že smrtno zadeta. Ko so ji bili dnevi šteti in so misli o zmagi spodletele. Rommelova zvezda je zatonila. V severni Afriki — začetek konca. V Rusiji so se podirle sanje o Kavkazu, o Indiji. Wermacht je bila oslabiljena in neizprosno jo je požirala prostrana ruska stepla. Sovjetom ostaja srce, Nemcem samo čreva. Bližala se je nova sibirski zima, ko švabom ne bo več tekla kri. Sproti jim bo zmrzovala. Vse bo v belem: ruski topovi in vojak, bel sneg in bela smrt. Vseposvodi partizani, v Rusiji in pri nas. Nacisti bodo samo še rohneli, kazali svoje volčje zobe kot njihovi psi — volčjaki, poginani nad zapornike, da jim trgajo kite, meso in lomijo kosti. Roke so jim še vedno kot razraščene korenine. Njihova pest je zakon. Pest in pištola.

In te zverine v človeški podobi so nagnale naše ljudi iz tovarne, iz domov in s cest, od vseposvodi. Pomikajo se drug za drugim kot zajeta čreda živali,

grozd zastrašenih obrazov. Pomikajo se korak za korakom. Bledi, upadlihi lic, z grozo v očeh, nad njimi pa mesarske pesti esesovcev z mrtvaškimi kapami na glavah. Gestapo z lobanjami v srech. Pobijali bi za zajtrk in za večerjo. Nenasitna zgodovina potrebuje kar največ zločinov. Kako radi bi preselili naše ljudi v tujino, s culami na ramenih.

»Pljuni, svinja na svinjo!« Z okrvavljenimi rokami kažejo mrtvega partizana. Mladega fanta z naše vasi.

Iz suhih grl se vleče slina in pod najhujšo grožnjo pljujejo na svojo čast! Morajo! Gestapo jih strahuje!

»Gospod Bog! Usmili se nas. Tako nas je sram vsega, ampak doma imamo majhne otroke... žene...

matere in stare očete. Ne moremo jih pahniti v nesrečo... v strahotno smrt!« Duše objame zatohla tema. Nad njimi, nad mestom, nad mrličem pa oči zverin in nad vsemi drobnimi oblaki, ki hite na modrem nebu, v sončnem siju tja, kjer je že svoboda.

Na repu dolge vrste stopa stara ženica. Udrta lica, zlomljen hrbet, plave ustnice. Zanj je smrt nepomembna grožnja. Upadla zgrbačena koža, kakor suh oreh. Globoke brazde, sivi lasje, a v očeh uporniški ogenj. Ko je na vrsti poklekne na opljuvano krmijo, poboža mrtvega partizana po licu oblitom s krvjo. Poboža ga po laseh, z obraza pa zbrše slino bojazljivcev, ki so ga zasvinjali in potem zahlipa: »Moj sin! Moj sin! Ubogi moj fant!« Nagne glavo in ga poljubi kot mati svojega sina. Poljubi ga namesto njegove matere, ki joka na koncu naše ceste.

»Moj Boris? Moj fant! Kaj se s teboj? Ali si še živ, si še zdrav?« Tudi v sivini ločitve, v solzah se da živeti, če bi se pa tebi kaj zgodilo, bi bil to konec... Vse okrog nje je mrak, ki ga pije in golta kakor kruh in mleko, samo da bi ga čimprej izpil, da bi minil. Ta dan pa je še tako daleč... tako strahotno daleč.

Tam daleč med sivimi stenami tovarniških hiš, ki jih obseva jesensko sonce, pa je takrat kraj njenega sina obležala stara ženica, obrčana od okovanih škornjev.

Boris leži v črni zemlji na mestnem pokopališču. Njegov grob je ena sama velika roža. Dan za dnem, leto za letom, ker naši ljudje skrbijo za našega fanta, pa čeprav jih strahuje gestapovski pest, ustrahovati jih ne more. Čeprav zverinski gestapovci razbrcajo rože z groba, prinesejo skrite roke spet novo, sveže cvetje. Borisov grob je kakor svetilnik na skalnati čeri, ki v temnih viharjih nočeh razsvetljuje temo.

CIRIL RAMOVŽ

Cebinov Boris je šel v partizane spomladi 1942.

Fantje in dekleta iz naše vasi so se vračali s hribov. Matere so jih sprejele s cvetjem, z objemi in poljubi. Mnoge pa so čakale zaman. Tudi njegova mama ga je čakala s cvetjem v rokah, na koncu vrta, devetega maja in potem je še dan za dnem upala, dokler ji ni nekdo iz njegove čete rekel: »Borisa ne bo več domov.«

Ta vest jo je potrla, postalo ji je slabo in ni imela najmanjše želje do življenja. Šopek ji je omahnil v roki, solze so ji spolzele po licu in zavlekla se je v njegovo sobo s krvavečim srcem. Ta soba je bila nekoč prostor najlepših sanj o Borisu, njenem fantu, njenem prvorojencu. Med temi stenami, ki so ji bile že od njegovega rojstva tako pri srcu, je kovala svoje načrte zanj. Sedaj pa ga ne bo nikoli več objela, nikoli več mu ne bo zrla v oči in nikoli več ji ne bo rekel: »Mama moja!«

Noč jo je objela vso utrujeno, prinašalo je strahotno brezupje in sanje. Čudne sanje in v sanjah Borisov glas, ki je recitiral Kajuhovo pesem: »Mama, za to kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!«

»Zlati moj fant!« se je utrgalo materi iz srca, ko se je zbudila. Zaprla je oči in zdelo se ji je, da ji je zlezal v naročje in ji zašepetal na uho: »Potolaži se mama...«

Ona pa se je zamislila v tisti dan ko je odhajal od doma. Na zemljo je legal mrak in noč ga je vzela. »Kje leže tvoje kosti, fant moj?« je vzdihnila in se utopila v solzah.

Sosedov fant se ji ni upal povedati, kako je omahnil njen sin v drugem letu vojne ponoči, v sivem mestu na Gorenjskem. Nemška brzostrelka ga je pokosila.

»Skupil sem jo!« je iztisnil iz sebe, omahnil in obležal, ovel kot mlado cvetje, v nepozabni, čudoviti, senjski noči. Jutranja zarja ga je našla mrzlega, oblitega s krvjo.

»Nemci so udarili po nas. Užigali z dveh strani, mi pa smo se umikali veliki premoči. Ni nas bilo strah ne krvi in ne smrti. Pustili smo ga na licu mesta, mrliča. Ranjenega bi zveliki s seboj za ceno lastnega življenja. Takšni smo bili v boju, tovariši do zadnjega. Odgovarjali smo z ognjem in mislili nanj, ki je obležal na naši zemlji, teptani od nacističnih škornjev, ki jim gore trupel ne pomenijo nič, naš človek je vreden manj kot pes.«

Gore spominov so objele fanta in spomnil se je,

Za nami je srečanje, ki ga po pravi-
ci lahko imenujemo delovni pogo-
vor... Ne izvemamo ga samo zara-
di resnosti dogovarjanja, v spominu
nam bo ostal še po marsičem dru-
gem. Zapomnili smo si skoraj sleher-
no misel, podobe udeležencev so v nas
živo prisotne in tega dne izrečene be-
sede, bogate in iskriče, nas bodo še
dolgo spominjale na neki čas, ki smo
ga, kot zakladnico dragocenih izku-
šenj tudi za današnjo rabo, po krivi-
ci, a ne namenoma, obšli.

Organizator pogovora: center za
mladinske delovne brigade pri pred-
sedstvu republiške konference Zveze
socialistične mladine Slovenije.

Mladina si je za trideseto obletni-
co mladinskih delovnih brigad, ki jo
praznujemo letos, zadala obširen pro-
gram. Gre za zbiranje podatkov in
gradiva o mladinskih delovnih akci-
jah v Sloveniji od osvoboditve pa do
danes, gre za srečanje brigadirjev vče-
ršnjega in današnjega dne, predvsem
pa za izdajo publikacije, ki bo doku-
mentirano predstavila obdobje izgrad-
nje porušene in od boja utrujene do-
movine, zgrajene s prostovoljnimi de-
lom.

Gre torej za čas, ki po izpovedo-
vanju ljubezni in pripadnosti domo-
vini ni bil nič manj svetel kot nara-
dnoosvobodilni boj, pa tudi lahek ni
bil.

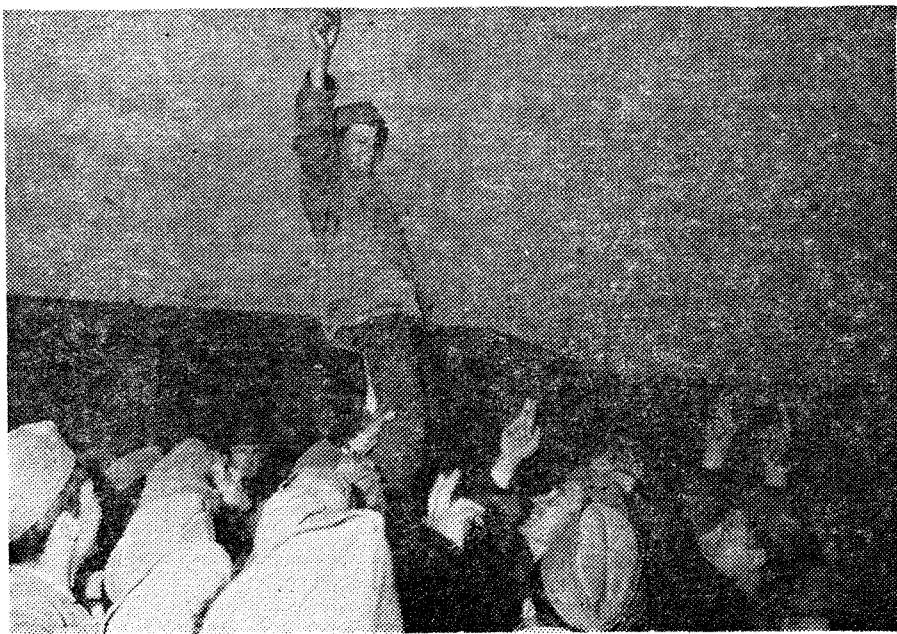
»Vemo, kaj hočemo!« je rekel Zlat-
ko Vogrič, vodja centra za mladinske
delovne akcije pri predsedstvu repub-
liške konference Zveze socialistične
mladine Slovenije, in pogovor je po-
trdil, da hočejo dobro. Hkrati pa je
potrdil naša uvodoma zapisana zapa-
žanja o bogastvu spominov nekdanjih
brigadirjev, ki so v marsičem dopol-
njevala in spreminjala že skoraj do-
ločen program počastitve tridesete
obletnice mladinskih delovnih brigad.

Med nami je bil Zdravko Krvina, ki
je na svoji bogati, delovni življenjski
poti, čeprav se danes mlad, nanizal
udeležbo na številnih mladinskih de-
lovnih akcijah. »Tisoče in tisoče nas
je gradilo progo Samac—Sarajevo, več

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

V OGLEDALU NASEGA ČASA

BRIGADIRJI...

Zdravko Krvina: iz albuma spominov na mladinske delovne akcije

kot dvajset brigad iz Slovenije!« je
dejal. Jože Dernovšek, nasmejan in
zgovoren, tak, kakršnega dobro po-
znamo, pa je povedal: »Nemogoče je
pozabiti dneve, ko smo gradili pro-
go Dutovlje—Sežana in otroško bolni-
šnico v Ljubljani. Mar sploh veste,
da je le-ta pravzaprav delo otroških
rok?« Takrat je bil komandant pio-
nirske brigade, so povedali drugi.

»Po končanem pouku smo se po-
strojili v vrsto in s pesmijo odkoraka-
li do Litostroja, pa delali polne štiri
ure, eno izmeno, z delavci, z ramo ob
rami!«

V klubu delegatov v Ljubljani, kjer
smo se zbrali enaindvajsetega januar-
ja, so bili tudi Rudi Bregar, Drago
Seliger, Boštjan Barborič.

Dragoceni spomini in dragocena po-
moč, ki jo bodo imenovani tovariši nu-
dili centru za mladinske delovne bri-
gade pri predsedstvu republiške kon-
ference Zveze socialistične mladine
Slovenije pa nam je porok, da bodo
mladi v svojih pohvale vrednih pri-
zadevanjih, čim slovesneje in čim bolj
delovno proslavili trideseto obletnico
mladinskih delovnih brigad, prav go-
tovo uspeli.

»Moja univerza so bile delovne
brigade,« je izrečene misli zaokrožil
Jože Dernovšek.

»Če se peljem tja proti Nišu,
mi srce kar zaigra! Tudi ta cesta je
delo naših rok, posuta z našimi žulji
in našimi željami po lepšem jutri-
šnjem dnevu.« Lani je Jože Dernov-
šek obiskal Kozaro, Belo krajino in
pripovedoval ob tabornih ognjih. Med
brigadirji bo, kljub pomanjkanju časa,
s svojimi spomini tudi letos.

Otožno krepenje po nečem, kar
je bilo, se je vplelo v razmišljanje
vseh, ki smo prisostvovali temu pogo-
voru... Razmišljanje o dneh, ko je
slovensko študentsko društvo z ime-
nom Karla Destovnika-Kajuha hodilo
po bosanskih vaseh in širilo kulturo.

Pa smo samo tri dni kasneje ra-
zumljivo, kar se da pozorno prisluhni-
li sedmi seji centra za mladinske de-
lovne brigade pri predsedstvu republi-
ške konference Zveze socialistične mla-
dine Slovenije z naslednjim dnevnim
redom: sprejem programa delovnih ak-
cij za leto 1976, udeležba na zveznih
akcijah v drugih republikah, informa-
cija o poteku dela za podpis družbe-
nega dogovora o mladinskih delovnih
akcijah za obdobje 1976—1980, razme-
re in časovnica udeležbe na mladin-
skih delovnih akcijah za leto 1976, lo-
kalne delovne akcije.

Trideseto obletnico mladinskih de-
lovnih brigad bomo torej proslavili
tako, kot takšna obletnica zasluži.

Krampi in lopate bodo zapele na
petih mladinskih delovnih akcijah,
zvezni na Kozjanskem in štirih re-
publiških, na Brkinih, v Slovenskih
goricah, Suhi krajini in Kožbani pri
Novi Gorici, v katerih bo sodelovalo
več kot dva tisoč osemsto brigadirjev
iz Slovenije in drugih republik, štiri-
stošestdeset mladih iz naše republike
pa bo odšlo na zvezne delovne akcije
v druge republike.

Tam na Brkinih se jim bo letos pr-
vič pridružila pionirska brigada... Ne
le kot enakovredna pomoč pri delu,
saj so naši najmlajši že z mnogimi
akcijami dokazali, koliko zmorejo,
marveč tudi kot simbol in zagotovilo,
da bodo mladinske delovne brigade
odslej stalni in nepogrešljivi del naše-
ga samoupravnega ustvarjanja.

MILENA ŠTRAJNAR

Na Bevkovem vrhu

Tudi danes je tovariš Ivan Bevk še aktiven delavec
v družbenopolitičnih organizacijah, čeprav ga posledice vojne
večkrat priklenejo na bolniško posteljo

Z atom se večkrat ustavi v prijet-
nem domu borca in vzglednega povo-
nega družbenopolitičnega delavca Iva-
na Bevka. Njegova domačija stoji na
strmem pobočju Bevkovega vrha...
Izpred hiše se lepo vidi del idrijske
doline z reko na njenem dnu. Vselej
naju povabi v izbo. Lepo je pri njih.
Pogovarjamo se o včerajšnjem in da-
našnjem času. Tako nanese beseda tu-
di na narodnoosvobodilni boj. Rada ga
poslušam. Vse se še tako natančno spo-
minja, kot da bi pisal dnevnik.

Pa sem ga prosila, naj mi pove ne-
kak utrinkov iz svojega bogatega živ-
ljenja.

Tovariš Bevk je bil rojen 1912. leta
v Otaležu, kamor je hodil tudi v šolo.
Prva leta je bil pouk še v slovenskem
jeziku, 1925. leta pa so v šoli uvedli
samo italijansčino. Otroci učitelja niso
razumeli, zato tudi v znanju niso na-
predovali.

Primorski fantje so morali biti ita-
lijanski vojaki. Tudi tovariš Bevk je
bil poklican in je služil redni vojaški
rok v Rimu. Ponovno so ga poklicali
leta 1935. leta, vendar se takrat pozi-
vu ni odzval. Vedel je, da Mussolini
zbira vojake za svoje fašistične pobu-
de. Po sedmih dneh so prišli ponj ka-
rabinerji ter ga odpeljali v goriške za-
pore. Med zaslišanjem ga je policija
tako pretepala, da se je moral zdravi-
ti v vojaški bolnišnici. Sodili so mu
še po petindevetdesetih dneh. Dobil
je pet let izgnanstva, ki ga je preži-
vel na Elbi, pa v Rimu. Pokazal mi je
razglednico, ki jo je poslal staršem z

Elbe. Naslov in vsebina sta bila napi-
sana v slovenskem jeziku, kar je bi-
lo tiste čase prepovedano.

Ceprav je bil Ivan Bevk pregan v
tujino, ni zatajil domačo besedo.

Leta 1941 je le moral v italijansko
vojsko. Bil je med tistimi stodvajseti-
mi Slovenci, ki so se v Milanu uprli,
da ne gredo v Afriko. S silo so jih od-
vedli v Bari in na ladjo. Angleška pod-
mornica je to ladjo potopila. Ivana
Bevka so rešili grški ribiči. Nato ga
je pot vodila preko Aten v Bengazi.
Najhuje je bilo v afriški puščavi, kjer
je bilo do 65°C vročine. Na dan so do-
bili le 1,5 l vode, eno mesno konzer-
vo in dva prepečenca.

»O, prekleta Afrika! Borijo naj se
tisti, ki vojne pripravijo!« je vzkliknil
med pripovedovanjem.

Po kapitulaciji Italije se je tovariš
Bevk vključil v narodnoosvobodilni
boj... Iz teh dni mi je povedal mar-
sikaj zanimivega, saj ga je bojna pot
vodila po mnogih krajih Jugoslavije,
bojeval se je tudi na naših otokih.

V Bevkovi hiši visijo na steni šte-
vilna priznanja in šest medalj, pred
tremi leti pa je dobil red dela s sre-
brnim vencem.

Tudi danes je Ivan Bevk še akti-
ven delavec v družbenopolitičnih orga-
nizacijah, čeprav ga posledice vojne
večkrat priklenejo na bolniško poste-
ljo. Takrat ga obiskujejo njegovi so-
borci in vaščani. Rad ima ljudi, zato
ga imajo tudi oni radi.

ANKA KUMAR

Ivan Bevk

Svoboda

»Nekega dne je grmenje topov
utihnilo. Vest, da se je vojna kon-
čala, se je bliskovito raznesla po
vaseh. Danes ne bi razumeli, kaj
je beseda svoboda pomenila sle-
hernemu človeku v naši vasi. S
pesmijo in mlajši smo pričakali
fante, ki so se vrnili iz gozdov.
Navdušenje je bilo nepopisno, bilo
je, kot da se vse življenje začneja
znova.«

To mi je pripovedoval očka
Franc Brulec iz Žužemberka.

BOJAN BRULEC

Rdeča zemlja

»Ne želim vojne, saj ne prinaša s seboj nič lepega, ampak samo smrt,
suženjstvo in gorje!«

Tudi letos smo »mladi kurirji«
z osnovne šole Borisa Kidriča v
Mariboru sklenili, da se bomo pri-
dno oglašali v vašem časniku.
Všeč sta nam strani, ki sta na-
menjeni mladim, radi ju prebira-
mo in tudi dopisujemo.

V krožku, ki nosi ime mladih kurir-
jev, smo se domenili, da si ogledamo
partizanski film »Rdeča zemlja«. Doma
sem premišljevala, kaj pomeni naslov,
saj rdeče prsti še nikoli nisem videla.
Dan, ko smo si ogledali film reži-
serja Torija Jankoviča, sem nestrpno
pričakovala.

Ob pol štirih popoldne smo se zbra-
li pred kinematografsko dvorano »Udar-
nik«. Na velikem plakatu so bila napi-

sana imela igralcev, ki igrajo glavne
vloge v tem filmu. Končno smo vstopili
v veliko dvorano in posedli po sedežih.
Ko so začeli predvajati film, je v dvora-
ni zamrl vsak glas.

Sele zdaj sem razumela, zakaj se
film imenuje »Rdeča zemlja«, saj je bi-
la zemlja prepojena s krvjo šest tisoč
talcev, ki so jih v Kraljevu usmrtili
nemške krogle zločinskih fašistov.

Film »Rdeča zemlja« mi je zelo
ugajal, čeprav sem bila zelo pretresena,
žalostna. Se ponoči sem sanjala, da je
vojna in da me mučijo. Noč je ostala
za menoj kot težka mora. Ne želim
vojne, saj ne prinaša s seboj nič lepe-
ga, ampak samo smrt, suženjstvo in
gorje! To so bile besede, ki sem jih
tako jutraj povedala mamici in očku.
Storila bom vse, da bo v Jugoslaviji
vedno tako lepo, kot je lepo danes.

-MLADI KURIRJI

TV-15 ZA MLADINO

Preživela je – vojno

»Mislim, da kaj tako človeško toplega ne bom doživela nikoli več,« je skoraj s solzami v očeh obujala spomine na dni, v katerih se je znova rodila

V torek sem vam poslala pismo in v njem prispevek, danes pa vam spet pišem. Misliam sem, da ne bom mogla dobiti fotografije tovarišice Vere, kajti zdaj živi v Zagrebu, pa še bolna je. Zato sem vam poslala kar članek sam. A danes sem le nekako dobila fotografijo, še iz njenih mlajših let. Upam, da jo boste lahko uporabili. Lepo vas tudi prosim, da mi jo vrnete, če je le možno.

Tovarišica Vera je med vojno mnogo prestala in njena pripoved je bila zelo pretresljiva.

Na Kozjanskem valovijo hribčki in doline, porasli z bogatimi gozdovi, sadovnjaki in vinogradi... V letih upora pa nam Kozjansko ni dajalo le sladkega vinca in dobrega lesa, bilo je tudi zatočišče tistim, ki se niso hoteli ukloniti zavojevalcu.

Tujci nikoli niso bili popolni gospodarji naše dežele: z osrčja Bohorja, Orlice, Veternika, Lisce, Kozjeka so partizani tolkli okupatorja in nam z veliko volje, truda ter prelite krvi priborili današnjo svobodo in tako je bilo v slehernem kotičku naše Jugoslavije.

Mladi so množično pomagali partizanom, bili so aktivisti, kurirji, obveščevalci, borci. Tudi Vera Zupančič iz Radeč, zavedna gimnazijka, je takoj vedela, da je njeno mesto v upor in

Vera Zupančič-Vujasinovič

revoluciji. Bila je aktivistka na terenu toliko časa, dokler ji sovražnik ni prišel na sled, potem pa odšla k partizanom.

Tam je bila ranjena, tam je Vera Zupančič doživela svojo prvo smrt.

Bilo je oktobra 1944. leta, ob osvoboditvi Beograda, ki so se je vsi naši ljudje silno razveselili. Na Planini pri Kozjem so se mladinci domenili, da bodo s kresovi počastili osvoboditev Beograda. Naj sovražnik, ki je takrat najbolj divjal, vidi, da je tudi Slovenija že na pragu svobode in miru.

Vero in skojevca Sineta so zadolžili, da bosta organizirala mladino, ki bo nad Sevnico kurila kresove. In res. Zvečer sta se dobila v Kozinčevi hiši nad Sevnico, kjer so se partizani vselej oglašali. Od tam sta odšla v sosednjo vas, kjer sta se do prvih jutranjih ur dogovarjala o akciji. Spet sta se vrnila h Kozinčevim. Nameravala sta se malo spočiti, pa kreniti proti Planini. Vero so bolele noge, sezula si je čevlje ter odložila torbo z dokumenti in pištolo, medtem pa je Sine prižgal radijski sprejemnik.

Šele dobra ura je minila, ko sta s sosednje sobe zaslišala: »Ausweis,

bitte!« Sprva sva mislila, da se kdo šali. Toda glas je bil tako oster in odsekan, da ni kazalo nič dobrega. Hiša je bila torej zasedena. Zmrzilo ju je, prebledela sta in se presenečena spogledala. »Sine... V torbi imam važne dokumente in zapiske... Kam naj jih dam...?« je Vera šepetaje in prestrašeno vpraševala. Hkrati je odpirala okno in tiho spustila torbo na vrt. Priprla ga je in že je Nemec besno sunil vrata od izbe in zazijal vanju: »Banditen!« Sine je hitro potegnil pištolo in ustrelil. Nemec si je pritisnil roko pod brado in boleče zastokal: »Hilfe!«

»Vse se je odvijalo tako naglo,« pripoveduje tovarišica Vera. »Vem le še to, kako je krvaveč sovražnik zavpil in se zgrudil. Med vrati so se pokazali drugi in zapokalo je, zagrmelo. Obledela sem med posteljama v mlaki krvi, z ranjeno roko in razmesarjenim trebuhom... Ostala sem pri zavesti in potem je kar naenkrat vse potihnilo. Z na pol odprtimi očmi sem iskala Sineta. Ni ga bilo. Kasneje so mi povedali, da je skočil skozi okno in skušal pobegniti, pa ga je pokončala sovražnikova krogla.«

Vera je nekaj kratkih, a zanj zelo dolgih trenutkov, mirno ležala. Naenkrat je zasmrdelo po dimu. Ognjeni zublji so se prikazali med posteljama... »Joj, živa bom zgorela! Ne! Ne!« je strahoma zašepetala Vera, ki je še vedno ležala v mlaki krvi. Z zadnjimi močmi se je splazila v sosednji prostor, kjer še ni gorelo. Padla je vznak. Opazil jo je Nemec. Videl je, da se še premika. Skočil je k njej, jo z bajonetom na puški oplazil po levici in ji prebodel vrat. Še vedno je ostala živa, s tanko nitko se je oklepala življenja.

Nemci so začutili, da se jim bližajo partizani, pa so se hitro umaknili in tudi domačinom je nekako uspelo pogasiti ogenj.

Zenske okrog Vere so jokale, saj so bile prepričane, da ne bo preživela. Tudi sama je bila prepričana, da bo umrla. Zelela je le, da jo odneso v gozd, naj bi tam pretekle njene poslednje minute.

Proti večeru sta prišla partizana, ki sta v vasi zvedela, da Vera še živi. Naložila sta jo na kmečki voz in jo z voli odpeljala proti partizanski bolnišnici v jurklosterskem grabnu pod Rudenekom. Pot je bila dolga. Na Planini so počivali v tovariši so jo obiskovali, kakor da se poslavljajo. Končno so le prišli na cilj.

Bolniška javka je bila pri gozdarski koči na Preski, upravnik pa je bil Ivan Marn. Graditi so jo začeli prve dni julija 1944. leta. Bila je lesena, deloma v zemlji, dolga okoli deset, široka pa štiri metre. Sprejela je lahko do trinajst ranjencev.

Vera je imela strašne bolečine. Da li so ji morfi. Kadar ji je bilo najbolj hudo, je pela, a se tega ni zavedala. Čakala je samo še na smrt, a se je ni prav nič bala. »Bila sem še mlada in pomislila sem le, koliko jih je že padlo. Samo mama se mi je smilila, če bi zvedela za moj konec. Tako rada me je imela. Zdelo se mi je celo, da bi bila taka smrt nekaj lepega, veličastnega.«

Pa se je izvlekla. Še na pol zdrava je morala spet na pot, kajti bali so se, da je bolnišnica izdana. »Bolnišnic na Kozjanskem pa sovražniki nikoli niso odkrili!« je dejala Vera Zupančič-Vujasinovič, še danes s kljubovalnim glasom. Tovarišica Vera teh dni ne bo nikoli pozabila. Kako so drugi ranjenci in borci sočustvovali z njo. Hodili so okoli nje, zrl vanjo in čeprav niso govorili, je iz njihovih pogledov zrla ena sama želja: da nam ostane, naša Vera.

»Mislim, da kaj tako človeško toplega ne bom doživela nikoli več,« je skoraj s solzami v očeh obujala spomine na dni, v katerih se je znova rodila.

LUČKA LEŠNIK

KRAMLJANJE

Z napol pisemcem in napol sestavkom, ki so ga podpisali učenci tretjih in četrtyh razredov osnovne šole Borisa Kidriča iz Maribora, so nas mladi kurirji, takšno ime so si naredili, spravili kar v zadrego.

Po krajšem razmišljanju smo se le odločili: o dejavnosti mladih kurirjev je pa že treba spregovoriti v kramljanju, ki smo mu, kakor ste lahko že opazili, z novim letom namenili tudi novo oblačilo.

V krožku se mladi kurirji pogovarjajo o narodnoosvobodilnem boju in vabijo borce, da jim pripovedujejo o svojih doživljajih med vojno. Včasih nastopajo tudi na proslavah. Tako so se lani prvega novembra predstavili na žalni slovesnosti s pesmijo »Padlim tovarišem«, ki jo je recitiral Tone Brtoncelj. Na koncu šolskega leta pa nameravajo prirediti razstavo fotografij na temo narodnoosvobodilnega boja in z besedo predstaviti velike zasluge borcev, da ne govorimo o prispevkih na to temo, ki jih redno objavljajo v raznih časnikih in prek šolskega radia.

Mladi kurirji iz Maribora so res pridni, ni kaj reči!

Nedolgo tega jih je obiskala borca Pavla Pupis-Neva in jim pripovedovala o partizanskih tiskarnah. Pokazala jim je tudi malo pištolo, ki jo je zaplenila italijanskemu ofi-

cirju in odlikovanje za hrabro delo med narodnoosvobodilnim bojem.

»In s kakšnim zanimanjem smo poslušali tovariša Franca Mrcino in njegovo pripoved o Baški grapi!« so še zapisali mladi kurirji.

Iz dni, ko je bil hudo ranjen v dolini reke Bače... Zadelo ga je v želodec, roki in nogi. Potem so ga odnesli v bolnišnico Franjo. Desno roko so mu morali odrezati, kar z navadno žago za rezanje drv. Rane so se le počasi celile. Povedal je, da se je v bolnišnici začel učiti pisati z levo roko. Se danes se spominja, kako se je hudovala zdravnišnica Franja, ko ni hotel pisati. »Pa ne boš dobil kosila!« mu je zagrozila.

Zal nam je, mladi kurirji, da niste pripovedi obeh borcev posvetili več prostora. Bi popravili zamujeno in vaša gosta še enkrat obiskali? Čudi nas tudi, da svojim sestavkom nikoli ne priložite fotografije, ki vam jih, vsaj po pisemcu sodeč, res ne more primanjkovati.

Ob koncu bi želeli iskreno čestitati Lučki Lešnik, prav tako iz Maribora. Takole po ovinkih in mimo grede smo zvedeli, da je bila med letošnjimi nagrajenkami trinajstega Kurirčkovega festivala, ki je bil decembra v Mariboru.

Sicer pa, draga Lučka, vest nas ni niti najmanj presenetila.

Milena

TV-15 ZA MLADINO

Očka – brigadir

»Da, takrat smo delali z neverjetnim zanosom in zavestjo, vsi smo si bili tovariši, kakor bratje,« se moj očka spominja dni, ko je 1957. leta gradil progo Beograd–Niš

Moj očka je bil leta 1957, ko je imel sedemnajst let, brigadir: gradil je cesto Beograd–Niš in o teh dneh mi vedno pripoveduje s ponosom.

Živeli so po taborniško. Vsak dan so vstajali ob šestih, postlali postelje v šotorih, v katerih je bilo po šest brigadirjev. Pred umivanjem in pred zajtrkom so imeli jutranjo telovadbo. Nato je sledil pozdrav zastavi. Najboljši brigadir, ki je prejšnji dan največ naredil, je počasi dvigal zastavo, drugi pa so strumno stali v vrsti.

»To so bili nepozabni trenutki,« se spominja očka. »Zastava je zaplapolala na vrhu jambora, veter se je sunkovito zaganjal vanjo, a ona ni klonila.«

Nato jih je čakalo naporno in utrudljivo delo. Poletje je bilo in sonce je

grela vestne brigadirje, ki so kopali s krampi ali pa vozili oziroma nakladali samokolnice. Polt jim je bila lepo zagorena, zdravje je kar žarelo iz njih.

»Utrujeni, a ponosni na narejeno delo, smo se po končanem delu vrnili v tabor.«

Na vrsto je prišel prosti čas, čas iger. Igrali so nogomet, rokomet, odbojko ali pa med dvema ognjema. Očka, ki je bil odličen športnik, je najraje igral nogomet in odbojko.

Po večerji so ob brigadirski pesmi spustili zastavo.

Mrak je legel na zemljo, brigadirji so zakurili taborni ogenj in posedli ob njem... Potem so peli, da jih je bilo veselje slišati. Najraje so peli partizanske in revolucionarne pesmi. Tako je bilo do devetih, ko je prišel čas spanja.

»Vse je bilo tiho, le veter je rahlo zavijal okrog dreves in tu pa tam je bilo slišati sovino skovikanje,« se spominja očka. »To so bili res prijetni trenutki.«

Tako so v delu, športu in prijateljstvu, pa bratstvu in enotnosti med vsemi, ki so se zbrali iz vseh koncev in krajev Jugoslavije, minevali dnevi, tedni, mesece in brigadirji so se morali vrniti v Slovenijo.

Očka je bil večkrat pohvaljen in je zato pogosto dvigal zastavo. »Da, takrat smo delali z neverjetnim zanosom in zavestjo, vsi smo si bili tovariši, kakor bratje,« se moj očka spominja dni, ko je 1957. leta gradil progo Beograd–Niš.

Tudi jaz bi bila rada brigadirka.

ROSANA KLEINDIENST

(Iz »Cvetoče vejice«, glasila OŠ Toma Brejca iz Kamnika)

V ujetništvu

Moj očka je bil med vojno v nemškem taborišču. Kot interniranec je delal v tovarni orožja. Brusil je zelo pomembne delčke za izdelavo pušk, brzostrelk in topov. Ti delčki so bili položeni v cev tako, da se je krogla vrtela. Če niso bili brušeni pod določenim kotom, so se v cevi zlomili. Očka je to kmalu ugotovil in se sklenil Nemcem maščevati.

Brusil je te delčke tako, da je bilo potem orožje, ki je šlo skozi njegove roke, neuporabno. Vse orožje je šlo takoj na fronto in mojega očka tako nikoli niso odkrili.

Ko mi o tem pripoveduje, sem nanj zelo ponosen.

MATJAZ HOENIGMAN

PODOBE NASIH LJUDI

Predvojni Prebold. Vse drugačen od današnjega. Tri trgovine, kup majhnih obrtnikov, pod Zvajo pa tekstilna tovarna. Ena najstarejših v Jugoslaviji. Za kraj Prebold nadvse pomembno podjetje, saj je v letih pred vojno tovarna zaposlovala več sto ljudi.

Na delo so prihajali od vsepovsod. Od Vranskega do Celja, od Ponikve do Mrzlice. Združeni z vseh vetrov so bili velika in trdno sklenjena delavska družina.

Poseben pečat je dajal tovarni novi obrat Kosmonos. Stara tovarna je bila predvsem tkalnica najrazličnejših platen. Kosmonos pa je taplatna plemenitil in barval. Prav v tem obratu je bila zaposlena vrsta ljudi, izredno napredno usmerjenih. Tukaj je delal, služil kruh sebi in družini Tone Pečnik, okrožni sekretar KP, za okrožje Celje. Bil je zvest učenec velikega revolucionarja Slavka Slandra. Ljudje v Preboldu in okolici še danes govorijo o Pečniku kot človeku izrednih kvalitiet.

Tone Pečnik se je ves razdal za nove ideje. Vsak teden je prekrizal Savinjsko dolino podolgem in počez, govoril, razlagal, predaval, pri vsem tem pa ostajal resnična podoba skromnosti. Dobrodošel je bil med delavci, med kmeti, med inteligenti. Za nove ideje je bil večkrat zaprt, zanje je v prvem letu vojne dal svoje življenje.

Ondan sem obiskal Prebold. Minilo je mnogo let. Kraj je ves spremenjen. Toliko novih stavb, toliko najrazličnejših novosti, da človek komaj dojame, kaj se je v letih svobode zgradilo, predrugačilo, na novo naredilo.

Popotnik, ki je bil nekdanj Preboldčan, postoji pred spomenikom padlih, umrlih v taborišču, ustreljenih. Mnogo, mnogo imen. Največ delavcev, kmetov. Tudi nekaj inteligentov. Tu mislimo ljudi odgovornejših služb. Tri vrbe žalujke povešajo krošnje z dolgimi poganjki. Kakor da se klanjajo spominu, ki ga nekateri nečejo obupati.

Med mnogimi imeni sta tudi Pečnikova učenca, komunista, TINE SKORJANC in EDO LUBEJ.

Tine in Edo sta bila bratranca. Oba doma iz Prebolda. Oba sta hodila v to-

Po stopinjah Toneta Pečnika

Na fotografiji je Tone Pečnik, tretji z leve

varno, oba je vezalo sorodstvo; oba sta bila narodnjaka.

Tine je rad razpotegnil harmoniko. Edo je bil v telovadnici mojster droga, krogov in bradlje. Rada sta bila vesela. Kako tudi ne! Bila sta mlada in zdrava, vzgojena v dobrih družinah.

Prišla je vojna. Tine in Edo ni zalotila nepripravljenosti. Vedela sta, kje je njuno mesto; po nekaj mesecih sta postala partizana.

Znanec iz Prebolda pripoveduje:

Tine je imel zvezo z zaročenko Kati. Stopala mu je zvesto ob strani in ga obveščala o dogodkih, ki jih je videla okoli sebe. Nenadoma pa se je vse spremenilo. Kati je obvestil neki policist, Slovenec po rodu, da sta Tine in Edo izdana.

Dejal je, naj pazita, da ne bosta prišla v roke nemški policiji.

Edo in Tine sta postala še bolj previdna. Za Savinjo sta imela v grmovju skopan bunker. V njem sta čakala, kako se bo stvar razvijala. V bunkerju sta kovala načrte za akcije proti okupatorju in vsem, ki so delali za Nemce.

Nekega dne pride nemški policist k Tinetovi zaročenki in ji reče: »Kje je Martin Skorjanc? On je urar, kajne?« Kati je potrdila, da je njen zaročenec res urar in da zna popraviti tudi najboljše ure. Policist ji je naročil: »Na postaji imamo eno, s katero si nikakor ne znamo pomagati. V roke jo mora vzeti urar. Recite Martinu, naj se zgasi pri nas, da nam popravi to vražjo uro.«

Vedela je Kati, kakšna je bila tista ura. Tine in Edo so hoteli na lep način aretirati. Ker pa Tine in Edo ni bilo, je prišel še gestapovec: »Kje je Martin Skorjanc?«

— Ne vem, je rekla Kati. Če se ne motim, je sedaj na wehrmanschaft vajah.

— Dobro! je gestapovec šklocnil z dolgimi prsti, še enkrat premeril z ostrim pogledom Kati, se odsekano zasukal in šel.

Sledili so dnevi napetosti. Ovaduhi so bili na sledi Tinetu in Edu. Vrtela sta se vedno v ožjem obroču. Nekateri vedeževalci so ju že celo videli, kako ju ženejo uklenjena, in ni se manjkalo niti takih, ki so jima prerokovali strašno smrt.

Resnica pa je bila drugačna: Tine in Edo sta bila še vedno svobodna partizana. Še več. Začela sta se svobodneje gibati, posebno ponoči.

Pa se je zgodilo, da je hodil Tine okoli svoje vasi. Da bi ostal prikrit se je gibal bolj po sadovnjakih in ob živih mejah. Ko se je menda počutil že skoraj varnega, se je posvetilo iz okna, počilo je in Tine se je mrtev zgrudil na tla. Morda je za hip, v tistem zadnjem predsmrtnem trenutku pomislil:

— Zmeraj sem bil pripravljen na smrt. Vedel sem, če mi jo že bo kdo poslal, bo to Nemec, sovražnik okupator. Zdaj pa umiram od krogle, ki je prišla iz puške za Nemce vnetega domačina. Mogoče bo Edo zvedel za to strašno smrt. Prišel bo in me maščeval.

Toda Edu to ni bilo dano. Kriva je bila izdaja. Prišel je v roke Nemcem. In zdaj so spregovorili gestapovci. Uporabili so vse zverinske metode. Edo pa niso zločili. Tik pred ustrelitvijo je mučiteljem zabrusil:

— Pomnite! Prihajajo, ki nas bodo maščevali! Živela komunistična partija.

Po strašnih mukah so ga odgnali na morišče. Padel je pod kroglo nemškega policista.

Padla sta oba: Tine in Edo. Dveh dobrih sorodnikov, dveh na smrt zvezanih prijateljev ni bilo več. Oba sta dala za res premladi življenji. Ni ju več. Nanju je ostal le še spomin, spomin, ki še danes govori:

V solzah navdušenja, tovariš, glavo skloni, pred silnimi mrličmi se pokloni, pred silnimi, pred padlimi titani, ki v njih bilo je, kar se v nas budi, ki v smrt so za življenje šli, preverjeni, da ni nazaj poti.

DRAGO KUMER

Po trindvajsetih urah boja z belo stihijo je prišla kolona v Fočo. Manj-kalo je dvanaest tovarišev, ki naporov niso vzdržali. Sto osemdeset borcev je

prišlo s hudimi ozeblinami. V mali fočanski bolnišnici se je takoj pričel boj za življenje, vendar tudi tukaj z obupom, saj ni bilo niti osnovnih pripomočkov za kirurške posege. Za življenja so mnogi menjali roke, noge, prste, ušesa... Operirali so kar z navadnimi sekirami, dletmi in kleščami ob strašnih bolečinah in krikih ranjencev celih dvajset dni. Kljub temu se je od sto osemdesetih ranjencev kasneje večina vrnila v Prvo proletarsko brigado, čeprav s težkimi posledicami in spomini na usodno igmansko noč.

Med prvimi je podlegel beli smrti Jovo Barjamović, predvojni skojevec iz Orahova in borec za svobodo od začetka ljudske vstaje. S predhodnico je požrtvovalno utiral gaz, pomagal onemoglim, čval in vodil. Ko je kolona prispela v Presjanico, je bil na kraju moči. Prsti na rokah in nogah so odpadli. Zdravnika Ivo Popović in Danica Martinović sta bila brez moči. V Trnovu, nekaj kilometrov od Presjanice, je veliki borec in član KPJ — Jovo Barjamović — umrl.

Bela groza

Začetek leta 1942 je značilen po razmahu narodnoosvobodilnega gibanja in kreptitvi partizanskih odredov po vsej Jugoslaviji. S prihodom vrhovnega štaba in Prve proletarske brigade v severno Bosno je tudi te predele zajel val oboroženih napadov na okupatorja in domače izdajalce. Vedno večje izgube med sovražnikovimi vojniki in vztrajno širjenje partizanskega osvobodjenega ozemlja je sovražnike vzpodbudilo k načrtu, da bi uničili partizanske udarne brigade, med katerimi je bil tudi vrhovni štab s tovarišem Titom.

Tako so Nemci z dvema divizijama, šestimi domobranskimi polki, dvema ustaškima bataljonoma in močno topovsko podporo pričeli 15. januarja s tako imenovano drugo ofenzivo, katere namen je bil uničiti jedro narodnoosvobodilnega gibanja. V ogorčenih bojih, ki so trajali vse do petega februarja, se je vrhovni štab z dvema bataljonoma Prve proletarske brigade prebil preko masiva Glasinca in Jahorine do Foče, štirje bataljoni s štabom brigade pa so izvedli manevrski pohod preko Sarajevskega polja in Igmanskega polja proti Kalinoviku in Foči. V snežnem viharju in hudem mrazu, ko je živo srebro padlo do dvaintrideset stopinj pod ničlo, so proletarci po trindvajsetih urah nečloveških naporov so prišli v Fočo, a slavni »Igmanski marš« je postal legenda iz narodnoosvobodilnega boja.

Na pohodu, dolgem skoraj sto kilometrov, je bilo treba skozi vihar in sneg, mimo sovražnih postojank od Jošanice preko Ilide in Sarajevskega polja, čez Igman in Presjanico v osvobodeno Fočo. S prihajajočim mrakom je kolona sedemstotih slabo oblečenih, lačnih in napol bosih borcev prve proletarske brigade krenila v objem zasneženega Igmanskega polja. Kolona »po edenu« se je molče prebijala skozi zasneženo pokrajino Sarajevskega polja. Hodili so počasi, saj so zametli tudi meter in več visoki. Borci na čelu kolone so izmenoma utirali gaz, saj je sneg zahteval napore brez primerjave. Kljub izrednim težavam in naravnim preprekam je kolona čez kakšno uro prispela do Igmanskega polja. Nevarnost sovražnega napada je bila sicer že manjša, zato pa sta burja in mraz pritiskala vedno huje.

Ure bežijo. Mraz pritiska, borci pa hodijo molče, brez počitka, ki ga v tem mrazu niti ne pričakujejo. Igman buči in drevesa pokajo zaradi mraza. Nog ne čutijo več. Lica so ledena, roke pa se prijemajo za zaledenele dele orožja. Izpod zivjem »okrašenih« ličnic, ušes in trepalnic gledajo izmučene oči. Vlažne dele telesa pokriva tanka skorja ledu, toda kolona kljub vsemu vztraja in se premika

proti zori. Vsak se bori s seboj, s svojo moralno močjo, vzdržljivostjo, ki se z velikimi naporoma upira telesni izčrpanosti... Kolona gre dalje. Vsak meter zahteva svoj davek. Česar ne zmorejo živali, zmore človek. Obnemogli konji ostajajo v snegu, borci si oprtajo še njihove tovor. Močnejši in odpornejši borci pomagajo izčrpanim, drgnejo jim prezeble dele telesa. Drugega ni. Skupina petdesetih ranjencev se počasi veča... Groza je čedalje močnejša. Zavest se ji upira, sedaj že čisto spontano.

S prvimi znaki rojevajočega dneva je prispela kolona na Veliko Polje. Dvonaestopanska planinska kočica je bila za večino borcev grenak privid. Prvi trenutek niso verjeli očem, zatem pa se je počasi, kot iz morečih sanj, rojevala resničnost — pred njimi stoji hiša. Čudno! V tej beli grozi bi pričakovali veselje in radost od solz. Vendar — kolona je že zdavnaj otoplela za taka čustva...

Po kratkem počitku, med katerim so mnogi spoznali grenko resnico, da bodo ostali brez ušes, prstov ali celih udov, se je začela kolona spuščati proti Foči. Tokrat že brez nekaterih tovarišev, ki so ostali v snežnem viharju... za vedno.

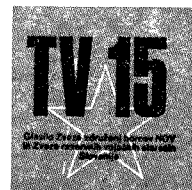
I. SKREBLIN

BESEDE IN DEJANJA

BOJ PROTI KLERIKALIZMU

S skupno dejavnostjo vseh zainteresiranih družbenih sil je treba izboljšati informativno politično delo med našimi zdomci na podlagi dogovorjenih stališč. Hkrati bomo morali razčleniti stanje, tendence in pojave na področju izseljenstva in določiti družbenopolitične temelje za delovanje vseh družbenih dejavnikov na tem področju. S stališča uresničevanja ustave naj bi pretehtali osnovne vidike delovanja verskih skupnosti in določili družbenopolitične odnose in neposredne naloge vseh organiziranih socialističnih sil v boju proti klerikalizmu.

S seje predsedstva ZK SZDL, 20. januarja

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik SILVO TERSEK

Novinarji: MILENA STRAJNAR, NEVA MUŽIČ, POLDE VRBOVSEK, MILAN VOGEL

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15« Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI 61000 Ljubljana. Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, Telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportarju 2 dinarja.

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

Tisk in kliseji ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35.